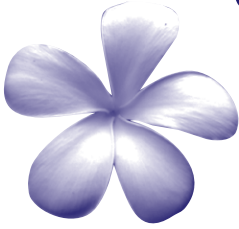

สาระจากเวที

เติมหัวใจ ให้สังคม

ครั้งที่ ๓

เตรียม :

ช่างงาม...ตามวิถีแห่งการให้

๒๖ มีนาคม ๒๕๕๑

ณ เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพฯ

สาระจากเวที

เติมหัวใจให้สังคม ครั้งที่ ๓ : ตติยบท : ง่ายงาม...ตามวิถีแห่งการให้

จัดพิมพ์เผยแพร่โดย : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
ชั้น ๒ อาคารด้านทิศเหนือสวนสุขภาพ (ถนนสาธารณสุข ๖)
ภายในกระทรวงสาธารณสุข ถนนติวานนท์
อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐
ตู้ ปณ. ๙ ปณฝ. ตลาดขวัญ นนทบุรี ๑๑๐๐๒
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๒๓๐๔ โทรสาร ๐ ๒๕๕๐ ๒๓๑๑
เว็บไซต์ : www.nationalhealth.or.th

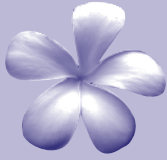
ที่ปรึกษา : อัมพล จินดาวัฒนะ
: อุกฤษฏ์ มลิินทางกูร
: กรรณิการ์ บรรเท็งจิตร
: ปิติพร จันทรทัต ณ อยุธยา
: นิรชรา อัครวีระกุล

บรรณาธิการ : สุนีัย สุขสว่าง
: วิวัฒน์ วนรังสิกุล

ออกแบบปกและรูปเล่ม : อาภาพรณ สายยศ
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : เมษายน ๒๕๕๑ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ที่ : บียอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด

สารบัญ

ทักทาย...	๕
เกริ่นนำ... คือความง่ายงาม... ตามวิถีแห่งการให้	๗
เปิดเวที... คือความฝันอันยิ่งใหญ่ : ศ. นพ. ประเวศ วะสี	๙
กรณีศึกษา... เรื่องราวดีดีที่ส่งเสริมคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	๑๑
แบ่งความฝัน... ปั้นความคิด	๒๓
ต้นร่างความคิด (จากเวที)	๓๙
ก้าวต่อไป... หัวใจมนุษย์	๔๑

“... เธออาจทำงานจนเหนื่อยตาย แต่ถ้างานของเธอยังไม่
ไม่ได้ถักทอด้วยความรักแล้วละก็ มันก็ไร้ประโยชน์...”

แม่ชีเทเรซา

ทักทาย . . .

เวที “เติมหัวใจให้สังคม” ครั้งนี้เป็น “ครั้งที่ ๓” ยังถือเป็นช่วงต้นๆ ของขบวนการขับเคลื่อน “ยุทธศาสตร์เมืองไทยหัวใจมนุษย์” ร่วมกัน ครั้งนี้ คุณแม่ชิตันสนีย์ เสถียรสุด ได้เมตตาเอื้อเพื่อให้ใช้สถานที่ ถือโอกาสมาเยี่ยมชมเรียน “เสถียรธรรมสถาน” กันด้วย หลายคนบอกว่าที่นี่เป็น “สุนทริยธรรมสถาน” เพราะบรรยากาศร่มรื่น สวยงาม สงบเย็น เป็นประโยชน์ไปทุกที่ทุกมุม คุณแม่บอกว่า สถานที่ที่เรียบง่ายสวยงามเช่นนี้ มาจากมือน้อยๆ ของเด็กตัวเล็กๆ และเยาวชนที่อาสามาช่วยงานกันอย่างแข็งขัน ตั้งแต่วันก่อนงาน และทำกันอย่างมีความสุขด้วย ต้องกราบขอบพระคุณคุณแม่และมือน้อยๆ เหล่านี้เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

เวที “เติมหัวใจให้สังคม” เป็นเพียงเวทีเล็กๆ ที่คงไม่มีพลังพอจะส่งสัญญาณการขับเคลื่อนได้ทั้งสังคม แต่ทั้ง ๓ ครั้งที่ผ่านมาได้ช่วยเปิดมุมมองของการทำความดีออกไปอย่างกว้างขวาง หลากหลายมากขึ้น เราได้เห็นตัวอย่างที่ดีง่ายๆ แต่งดงามของสังคมที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์ชัดเจน มีความหวัง มีกำลังใจในการเคลื่อนไหวใหญ่มากขึ้น ซึ่งขณะนี้ คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (คสช.) ได้เห็นชอบหลักการการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สร้างเสริมสุขภาวะเมืองไทยหัวใจมนุษย์ ให้เป็นจินตนาการร่วมของสังคม หรือที่ อาจารย์ประเวศ วะสี เรียกว่าเป็น “ความฝันอันยิ่งใหญ่” ของสังคมไทย มีพิมพ์ถล ฤ สงขลา เป็นประธานอยู่หัวขบวน ในขณะเดียวกัน สสส. ก็พร้อมที่จะสนับสนุนและร่วมขับเคลื่อนเรื่องนี้ด้วย เรียกเล่นๆ ว่า **Humanized Thailand** หรือ **เมืองไทยหัวใจมนุษย์** คงจะได้เชิญชวนทุกคน ทุกองค์กร ให้เข้ามาเป็นพลังในการขับเคลื่อนเรื่องนี้ร่วมกันในโอกาสต่อไปครับ

ท้ายสุด ขอขอบพระคุณทุกท่าน ทุกองค์กร และเครือข่ายภาคี ทั้งในฐานะของกรณีศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ นักคิด นักสื่อสาร และผู้สนับสนุนทุกฝ่าย ที่สละเวลา มาช่วยเติม ช่วยเสริมความคิด ชี้ทิศ ชี้ทาง กันอย่างเต็มอกเต็มใจ และหวังว่าจะได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งเช่นนี้ในครั้งต่อไป ความขอบคุณนี้ขอฝากเลยไปถึงผู้ที่กำลังทำความดีความงามกันอยู่อย่างเต็มกำลังทั่วทั้งประเทศไทยด้วยนะครับ

ด้วยไมตรีจิต
อิทธิพล จินตการณ์

ถ่ายภาพ...ตามวิถีแห่งการให้

เกริ่นนำ...

คือความง่ายงาม... ตามวิถีแห่งการให้

*ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก ดั่งดอกไม้บาน
ภูผาใหญ่กว้าง ดั่งสายน้ำฉ่ำเย็น ดั่งนภาภาค อันบางเบา*

บ่อยครั้งนัก ที่ชีวิตหนึ่งจะได้มีโอกาสมาหนึ่งผ่นพัก ฝ้าดูลมหายใจ สงบ
กาย สงบความคิด แล้วเพิ่งดูจิตตัวเอง

การอยู่กับตัวเองดูเหมือนง่าย แต่ใครที่บอกว่ารักและรู้จักตัวเองหนักหนา
ลองมานั่งนิ่งๆ อยู่กับตัวเองสักพัก จะรู้ว่ามันไม่่ง่ายเลยจริงๆ มันฟังชัน แต่สาย
วุ่นวายเหมือนลึงจ่อมชน และจะรู้ว่าสิ่งที่ยากยิ่งเหนือสิ่งใดก็คือการหยุดคิด โดย
เฉพาะการคิดแต่เรื่องของตัวเองและเพื่อตัวเอง

การหยุดคิดแม้เพียงสักห้าวินาทีก็แสนยาก แต่เมื่อใดที่ทำได้ แม้เพียง
วินาทีก็จะพบว่ามันเป็นสิ่งวิเศษสุดที่ชีวิตหนึ่งควรได้ลิ้มชิมรส หลายคนที่เคยสัมผัส
แล้วบอกว่า นี่แหละคือจุดเริ่มต้นของ “การให้” ที่ยิ่งใหญ่ เพราะถ้าหยุดคิดเรื่อง
ของตัวเองได้ ธรรมชาติของจิตก็จะคิดเรื่องของการให้ผู้อื่นเอง ส่วนจะให้ในรูปแบบ
ไหนก็แล้วแต่มุมมองของแต่ละคน

เรื่องของ “การให้” จึงเป็นไปได้หลากหลายแบบ หลายวิธี และตัวอย่าง
ดีดีก็มีให้เห็นอยู่ทั่วไป วิธีหนึ่งที่แสนง่าย คือการให้ในรูปแบบของความสัมพันธ์
หมายถึงการปฏิบัติต่อกันด้วยความอ่อนน้อม โอบอ้อมอารี การให้อภัย เห็นอก-
เห็นใจซึ่งกันและกัน ตั้งแต่ความสัมพันธ์ในระดับของคนใกล้ชิดในครอบครัว เพื่อน
สนิท หรือเพื่อนร่วมงาน จนถึงระดับผิวเผินในแบบของคนที่พบกันชั่วคราวช่วยยาม

ถ้าอยากรู้ว่า จะ “ให้” อย่างไรดี ก็ลองคิดดูสิว่าเราอยากให้คนอื่นปฏิบัติ
ต่อเราอย่างไร แล้วเรามีความสุขแค่ไหนเวลาเราได้รับสิ่งนั้น ไม่ว่าจะ เป็น การ
ชื่นชมยกย่อง การให้เกียรติ การมีน้ำใจช่วยคนที่เดือดร้อน การพูดจาดีดี ไม่พูดคำ
หยาบ หรือสาดโคลนใส่กัน การไม่ทำร้ายจิตใจ ไม่ทำลายความหวังของคนอื่นๆ
เพียงแค่นี้ก็นับเป็น “การให้” ที่แสนง่ายและงดงามอย่างยิ่งแล้วมิใช่หรือ !

บทจะง่ายก็ง่ายเสียจริงหนอ เจ้า “การให้” นี้

อ้าว ดูสิ ! ลมหายใจหายไปไหนอีกแล้ว ฝ้าดูอยู่แท้ๆ ยังไกลไปไหน
ต่อไหนจนได้

*ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก ดั่งดอกไม้บาน
ภูผาใหญ่กว้าง ดั่งสายน้ำฉ่ำเย็น ดั่งนภาภาค อันบางเบา*

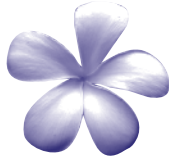
.....

เปิดเวที

... คือ ความ ผัน วน ยิ่ง ไหว ญ่ : ศ. นพ. ประเวศ วะสี

กราบหมัสการท่านพระอาจารย์สุบิน ปณีโต จากจังหวัดตราด ผู้ทำเรื่อง กองทุนชุมชนจนมากกว่าครึ่งหนึ่งของจังหวัดตราด ท่านธรรมาจารย์แม่ชีคันสนีย์ ท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน เราประชุมกันทุกปลายเดือน ในเรื่อง “เต็มหัวใจให้สังคม” เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริม “สังคมไทยที่มีหัวใจความเป็นมนุษย์” หรือ “ประเทศไทยหัวใจมนุษย์” ด้วยความเชื่อและความผันอันยิ่งใหญ่ว่า ถ้าเรามีหัวใจ แห่งความเป็นมนุษย์ เราสามารถสร้างสังคมที่เจริญได้โดยเอาใจนำความรู้ตาม ถ้า เราเอาใจนำเราจะมีค่า กล้า ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีอยู่ในหัวใจอยู่แล้ว แต่ บางทีมันมีหินกดทับอยู่ หินคือวิธีคิด เราตีวิธีคิดบางอย่าง ทำให้เราอองงามไม่ได้ ทางพระเรียกว่า “ลัทธิพตปรามาส” หมายถึงการไปยึดติดในความเชื่อและการ ปฏิบัติที่ไม่ได้ผล แต่ยังยึดติดอยู่อย่างนั้น จัดเวทีมา ๒-๓ ครั้ง ยิ่งทำก็ยิ่งมีกำลังใจ มากขึ้น ว่านี่เป็นหนทางที่ดี เป็น “สันติวิธี” วร แปลว่าประเสริฐ คือเป็น **เส้นทางอันประเสริฐที่สันติ** และจะอองงามขึ้นเรื่อยๆ ผู้คนจะเข้ามาร่วมมากขึ้นเรื่อยๆ และทุกคนต้องมีความผันว่า ในที่สุดมันจะเกิดอย่างนี้ในทุกจังหวัด ทุก อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และเชื่อมโยงสื่อสารกันด้วยวิธีการต่างๆ ต่อไปอาจจะมี ไททัศน์ที่สื่อสารว่าใครทำอะไรอะไรดี ๆ ที่ไหน อย่างไร รู้ถึงกันหมด มีวิทยุชุมชน

มีอินเทอร์เน็ต หรืออะไรต่างๆ แล้วควรจะดูอย่างท่านธรรมาจารย์คันสนีย์ คือทำอะไรก็นึกถึงความงามไปด้วย ความงามนี้มันช่วยได้เยอะ เรามาอยู่นี้เราก็อ่านใจได้เห็นรากไม้ ได้เห็นต้นหญ้า มีคนเรียกที่นี่ว่าเป็น “สุนทรียธรรมสถาน” เป็นสถานแห่งธรรมะที่มีความงาม หัวใจชุ่มชื้นไปด้วย ศึกษาระบบไปด้วย ช่วยกันทำอะไรดีๆ ไปด้วย หนักเข้าก็จะเป็นประเทศไทยหัวใจมนุษย์ เพราะฉะนั้น การที่เรามาเชื่อมโยงกันแบบนี้ อาจจะเป็นกระบวนการทางศีลธรรมที่เคลื่อนตัวไปยิ่งใหญ่มาจนกระทั่ง และจะทำให้ทุกคนปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ ปรับเปลี่ยนวิธีคิด และปรับเปลี่ยนตัวเองที่เรียกว่า **transformative learning** คือ การเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงตัวเอง เป็นการเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และจะเป็นอนาคตของการศึกษา เป็นการศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลงในตัวเอง นี่เป็นศักยภาพของมนุษย์ ซึ่งสัตว์ไม่มี เป็นการเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม แล้วจิตเปลี่ยนอย่างสิ้นเชิง มีอิสระ มีความสุข มีความรักเพื่อนมนุษย์ทั้งหมด รักธรรมชาติทั้งหมด อันนี้คือความเป็นมนุษย์ที่เป็นไปได้ เพราะมนุษย์มีศักยภาพสูงมาก ถ้าเรามีการเรียนรู้ที่เหมาะสม มนุษย์สามารถบรรลุอะไรก็ได้ บรรลุอิสรภาพ บรรลุความสุขที่ลึกซึ้ง คือความสุขที่ได้สัมผัสกับความจริง ความดี ความงาม เข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวของทั้งหมดที่เรียกว่า **the same oneness** จริงๆ แล้ว อิสรภาพกับความสุขคืออันเดียวกัน มนุษยชาติจึงจะอยู่รอดได้ เราต้องขับเคลื่อนสังคมกันด้วยความจริง ด้วยความถูกต้อง ด้วยสันติวิธี ด้วยความสุภาพ ด้วยยอหิงสาธรรม อย่างนี้จะพาเราไปไกล แล้วก็จะมีคนมาร่วมด้วยมากมาย และขยายเรื่องเหล่านี้เรื่อยๆ จนเต็มประเทศเต็มโลกด้วย ขอให้เรามีความฝันที่ยิ่งใหญ่ร่วมกัน

ก ร ณี ศึ ก ษ า . . .

เรื่องราวดีดีที่ส่งเสริมคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

กรณีศึกษาที่ ๑

การให้ไร่พรมแดน : จิตอาสาแห่งศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอด ลำปาง

เสียงสะท้อนกับเสียงซอด้วงว่าหวาน สอดประสานกันเป็นจังหวะ ชับล่อม ให้บรรยากาศในเวที่ยังอบอุ่น อ่อนโยนยิ่งขึ้น และยิ่งชุ่มชื้นต้นต้นใจมากขึ้นไปอีก เมื่อได้รู้และเห็นกับตาว่า เสียงอันไพเราะเพราะเพราะพริ้งนี้ เป็นฝีมือขับขานของน้องๆ ผู้พิการทางสายตาทั้งสองท่าน คือ **น้องเอก อติศักดิ์ ยานันไชย** และ **น้องกิ่ง สราวุธ แก้วสาร** เยาวชนผู้มีหัวใจรักดนตรีทั้งสองคนนี้ คือศิษย์เอกของครูอาสาชื่อ **คุณวรเชษฐ์ ศรีวงศ์พันธ์** พนักงานจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ผู้ที่มีจิตอาสาไปสอนดนตรีที่บ้านล้านนาให้แก่เด็กและเยาวชนผู้พิการทางสายตาดน ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอด ลำปาง

คุณวรเชษฐ์ ศรีวงศ์พันธ์ ริเริ่มทำเรื่องราวดีดีด้วยการ “ให้” โดยใช้ความสามารถและความถนัดในศิลปะดนตรีไทยที่บ้านล้านนา มาเป็นเครื่องมือปลูกกระแสสร้างจิตสำนึกรักภักดีประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการผลิตเครื่องดนตรีไทยพื้นบ้าน มอบให้แก่โรงเรียนยากจน การแต่งเพลงและผลิตหนังสือคู่มือประกอบการศึกษาดนตรีที่บ้านล้านนา เพื่อมอบให้ห้องสมุดและสถาบันการศึกษาต่างๆ จนได้สมญานามว่า “ครูที่บ้านล้านนา” ผลงานสำคัญที่จะลืมเสียไม่ได้ คือการอาสาเป็นครูสอนดนตรีให้กับเด็กและเยาวชนผู้พิการทางสายตา คุณวรเชษฐ์เล่าให้ฟังในเวทีว่า

“เสียงที่ได้ฟังเป็นดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมที่สืบทอดมาแต่โบราณ จุดสำคัญคือการนำดนตรีมาเยียวยาความพิการทางสายตาให้กับเด็กๆ ผมใช้ชื่อว่าเป็น “**ดนตรีบำบัด**” และก็ประสบผลสำเร็จ เพราะจากการเฝ้าสังเกตพบว่า ดนตรีทำให้เด็กมีจิตใจดีขึ้นจริงๆ นอกจากเขาจะเล่นเป็นแล้ว ผมได้พาพวกเขาไปช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะป็นไฟไหม้ น้ำท่วม หรือเหตุการณ์ต่างๆ ผมก็นำพวกเขาประมาณ ๓๐ กว่าชีวิต

ไป และทุกครั้งที่จะช่วยเหลือก็ได้รับเสียงตอบรับจากสังคมเป็นอย่างดี”

สิ่งที่เด็ก ๆ ภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งคือ ในครั้งแรกก่อนที่จะได้ออกแสดง ตอนนั้นมีหน้าท่อมที่อุตรดิตถ์ เด็ก ๆ มาปรึกษากับครูวรเชษฐุ์ว่าสงสารพวกที่ถูกหน้าท่อม จะช่วยเขาได้อย่างไรดี จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการ “ให้” โดยเด็ก ๆ ผู้พิการกลุ่มนี้ หลังจากเขาได้รับจาก “ครู” มาแล้วระยะหนึ่ง คุณวรเชษฐุ์เต็มเต็มเรื่องนี้ด้วยความภูมิใจว่า

“พอเด็กมาถามก็เข้าทางผมเลยครับ ผมก็บอกว่า ได้แน่นอน ก็นำพวกเขาไปเล่นเพื่อรับบริจาคพวกข้าวสารอาหารแห้งและเงินทอง ได้เงินเป็นจำนวนมากก็ส่งให้ทางจังหวัดไปให้ผู้ประสบภัยน้ำท่วมครับ ตั้งแต่นั้นมารู้สึกว่าพวกเรามีความสุขกับการเอาดนตรีออกไปเล่นเพื่อช่วยเหลือสังคมต่างๆ และนอกจากนี้ผมก็มาคิดว่า เราต้องขยายวงกว้างออกไปอีก คือ เอาดนตรีพื้นเมืองนี้ไปสอนให้เด็กและเยาวชนในชนบทต่างๆ เมื่อเขาเล่นเป็นแล้วก็ให้ออกไปช่วยเหลือสังคมอีกที”

หลายปีที่ผ่านมา ครูวรเชษฐุ์ชุกอยู่กับศิลปะวัฒนธรรม ผึกเด็ก ๆ ให้เล่นเป็น และให้มีจิตสำนึกที่จะใช้ความสามารถนั้นออกไปช่วยเหลือสังคม พ่อแม่ผู้ปกครองก็ภูมิใจและดีใจที่เด็กไม่ติดเกมและไม่ไปมั่วเมาย่างอื่น ยิ่งทำให้ครูอาสาคนนี้ทุ่มเทให้กับงานนี้มากขึ้น นอกจากหน้าที่การงานแล้ว เวลาที่เหลือทั้งหมดก็ให้กับการสืบสานศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ตลอดมา และนอกจากสอนดนตรีแล้ว ครูวรเชษฐุ์ยังได้ไปศึกษาหลักสูตรครูสมาธิจากพระเทพเจติยาจารย์ หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร วัดธรรมมงคล ที่กรุงเทพฯ แล้วนำมาช่วยเสริมการสอนศิลปะอีกด้วย

“คือ ก่อนที่จะฝึกดนตรี หรือจะฝึกอะไรก็ตาม ก็ให้เขามาฝึกสมาธิกันก่อน ซึ่งขณะนี้วิชาสมาธิช่วยเด็กได้มาก มีเด็ก ๆ ที่พิการทางสายตาเขาบอกผมว่า ถึงแม้เขาจะมองไม่เห็นแต่เขาจะนั่งสมาธิให้ถึงตาในให้ได้ อันนั้นเป็นความมุ่งหวังของเด็ก ๆ ในความเป็นจริงก็สุดแท้แต่บุญวาสนาและความเพียรของเขา...

...ผมอยากจะเชิญชวนทุกท่านช่วยกันรณรงค์และหาทางว่า จะทำอย่างไรให้บุคลากรที่อยู่ในหน่วยงานใหญ่ๆ ซึ่งผมเชื่อว่าเขามีภูมิปัญญาอยู่มาก คนกลุ่มนี้หากได้รับการสนับสนุนและดึงออกมาเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือสังคม ผมเชื่อว่าจะทำให้สังคมนี้น่าอยู่ขึ้นอีกมากครับ เพราะคนที่จะมาทำงานอาสาสมัครนั้น ก็ต้องมีหลักมั่นคงในชีวิตก่อน ลองสำรวจดูว่าในหน่วยงาน มีภูมิปัญญาอะไรอยู่ และชักชวนเขามาทำงานอาสาสมัครเพื่อสังคมตามความถนัดของเขา”

นอกจากความสำเร็จจากการให้คนอื่นแล้ว เด็กๆ ก็ได้รับการพัฒนา ศักยภาพทั้งด้านการศึกษาและด้านอื่นๆ ไปด้วย จากคำบอกเล่าของคุณฐานันท์ ใจเย็น รักษาการหัวหน้าศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอดลำปาง ว่า ที่ศูนย์ฯ มีเด็กทั้งหมดประมาณ ๖๐ คน นอกจากส่งเสริมเรื่องการศึกษแล้ว ยังมีการเตรียม ความพร้อมฝึกทักษะด้านการเดินทางให้แก่เด็กๆ เช่น การส่งนักเรียนไปเรียนร่วมกับ โรงเรียนอื่น สำหรับน้องเอกตอนนี้สอบได้โควต้าที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ กำลังจะเข้าศึกษาต่อในปีการศึกษาหน้านี้ ถือเป็นผลผลิตที่ทางศูนย์ฯ ได้ส่งเสริม ให้เด็กได้เรียน

จากการ “ให้” ของคนธรรมดาๆ เพียงหนึ่งคน ได้ก่อให้เกิดจิตสำนึกการ “ให้” อันยิ่งใหญ่ให้กับอีกหลายร้อยหลายพันดวงใจ จาก “ผู้รับ” กลายเป็น “ผู้ให้” และเมื่อ “ให้” ก็จะมี “ได้รับ” ไปพร้อมๆ กัน เป็นวงจรของการรับและการให้ที่ “ไร้พรมแดน” จริงๆ

ก ร ณี ศี ก ษา ที่ ๒

งานจิตอาสาที่ก้าวข้ามความแตกต่าง ที่ รพ. ละงู จ. สตูล

จากเหนือพาลงใต้ไปถึงจังหวัดสตูล พาไปคู่วิถีของโรงพยาบาลที่เต็มไปด้วยพลังของอาสาสมัครจากชุมชน

ยามเช้าที่โรงพยาบาลละงู ท่ามกลางบรรยากาศอุ่นๆ ตามแบบโรงพยาบาลไทย เราได้เห็นพลังคนทำงานเสื้อเหลืองในนามของอาสาสมัคร จิตอาสาโรงพยาบาลละงู ทอยกันมาลงทะเลเบียน ก่อนจะกระจายกำลังกันช่วยงานตามจุดต่างๆ ในโรงพยาบาล ใครจะคิดว่าสถานที่ที่เคยเป็นพื้นที่ทำงานของแพทย์ และพยาบาลที่เป็นมืออาชีพเท่านั้น ก็ยังมีงานหลายอย่างให้จิตอาสาช่วยทำได้ เช่น การจัดที่นอนคนไข้ การดูแลหญิงใกล้คลอด การพูดคุยกับญาติ เป็นต้น

จุดเริ่มต้นของกิจกรรมดีดีในโรงพยาบาลแห่งนี้ นพ. ปวิตร วนิชชานนท์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลละงู เล่าว่า มาจากการที่คุณหมอได้รับโอกาสจาก พรพ. (สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล : บรรณาธิการ) ให้ไปดูงานที่ มูลนิธิพุทธฉวีจี้ ได้หวั่น ประมาณปลายปี ๔๙ แล้วจึงนำกลับมาทำที่โรงพยาบาล

โดยแรกๆ ได้พยายามเดินสายไปคุยกับ อสม. กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนต่างๆ หรือเวลาที่มีประชุม อสม. ตำบลไหนก็ไปขายความคิด เอาภาพให้ดู หลังจากนั้นก็เปิดรับสมัครให้ผู้ที่สนใจเข้ามาทำงานจิตอาสาในโรงพยาบาล จนขณะนี้มิจิตอาสาของโรงพยาบาลอยู่มากมาย โดยแบ่งเป็น

๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นงานภายในโรงพยาบาล และส่วนที่เป็นงานในชุมชน งานในโรงพยาบาล เช่น อาสาเข้าร่วมประสานและช่วยเหลือในการประกอบพิธีอาชานในโรงพยาบาล ซึ่งคนที่นับถือศาสนาอิสลามจะต้องมีการกล่าวให้กับเด็กเกิดใหม่ นอกจากนี้ ยังได้เข้าร่วมในงานอื่นๆ เช่น งานนวด การช่วยห้อยบัตร ช่วยเซ็นแปลหรืองานบรรณารักษ์ห้องสมุด งานแพทย์แผนไทย ตามจุดที่แต่ละคนมีความสามารถและมีความถนัด สำหรับงานในห้องจ่ายยา จะมีเภสัชกรมาช่วยตรวจสอบอีกครั้ง ทั้งจำนวนและชนิด ตลอดจนมีการตรวจสอบหลังการจ่ายยาด้วย

ส่วนงานจิตอาสาที่อยู่นอกโรงพยาบาลที่สำคัญคือ งานที่ศูนย์ฟื้นฟู-คุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อาสาดูแลผู้ติดเชื่อ มีการฝึกอาชีพต่างๆ ซึ่งได้รับทุนจากทั้งมูลนิธิริษัทไทย มูลนิธิหมอไร้พรหมแดน หรืออีกหลายๆ แห่งที่ให้เงินสนับสนุนการส่งเสริมอาชีพในกลุ่มผู้ติดเชื่อ ทำให้กลุ่มเข้มแข็งมากขึ้น

“ทุกกิจกรรมในโรงพยาบาลเราจะเน้นการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงพยาบาลมากขึ้น ด้วยการนำเสนอสิ่งดีๆ ที่เราพบเห็นมาแล้วชวนเขามาร่วม เปิดพื้นที่ให้เขาสามารถสร้างความดีกับเราได้ เพราะตัวเราเองเป็นแพทย์พยาบาล เราทำงานไปได้เงินเดือนได้ความดีได้บุญไปด้วย แต่กลุ่มคนที่เป็นประชาชนทั่วไป เขาจะต้องหาโอกาสที่จะสร้างความดีหรือทำบุญกับคนอื่น เพราะฉะนั้น เราก็เปิดเวทีให้เขา ให้คนอื่นมาเห็นความดีในโรงพยาบาลเราเยอะๆ มันก็จะทำให้รู้สึกว่าการตรงนี้เป็นสิ่งที่ดี แล้วทุกคนทำความดีให้แก่กัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดแรงกระเพื่อมในสังคมได้”

ผู้บริหารและผู้จุดประกายงานจิตอาสาของโรงพยาบาลสะงูกกล่าวด้วยความมั่นใจจากการทำงานเห็นจริง

ในฝั่งของบรรดาจิตอาสาที่มาช่วยงานในโรงพยาบาล นอกจากทำงานแล้ว ก็ยังมีการเรียนรู้และเติมเต็มความรู้สึกด้านในของตัวเองไปด้วย คำบอกเล่าจากปากของพวกเขาเหล่านี้ คือสิ่งยืนยันความสำเร็จและความภาคภูมิใจของทุกคน

“เพื่อให้คนที่มารู้สึกอบอุ่น ไม่ใช่มาแล้วรู้สึกไม่รู้จักจะไปไหนต่อ”

“คนป่วยต้องการการดูแลและการเอาใจใส่ นี่คือธรรมชาติ”

“จิตอาสาจะรู้จักชุมชนของตัวเองมากกว่า เป็นตัวเชื่อมระหว่างชุมชนกับโรงพยาบาลได้”

“อย่างน้อยที่สุด ถ้ามาตรงนี้ก็เกิดความอุ่นใจแล้ว”

“ไม่เห็น้อยค่ะ เพราะเรามีส่วนทำให้ห้องสมุดมีความหมายยิ่งขึ้น”

อีกงานของโรงพยาบาล คือ การเสวนาในช่วงบ่ายวันจันทร์ พุธ ศุกร์ โดยทั้งแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่ อาสาสมัครชาวบ้าน จะมาพร้อมกันในบรรยากาศการเสวนาที่มีแต่เสียงหัวเราะ เป็นช่วงเวลาที่คุณคนได้ผ่อนคลายจากภาระงานเฉพาะหน้า มาฟังเรื่องราวดีๆ ในเวทีเสวนา ไม่ว่าจะจะเป็นความภูมิใจของอาจารย์วิชัยที่ทำให้เวลาว่างหลังเกษียณมีค่าขึ้นเยอะ หรือ มะตะ ที่เผยแพร่มาของการเป็นจิตอาสาว่า ประทับใจคุณหมอคนหนึ่งที่ลงมานั่งพื้นทานข้าวด้วยกัน ปีละบุญญาติ พูดถึงเรื่องสนุกๆ จากการช่วยเข็นเตียงคนไข้ หลายคนบอกว่า ได้ความรู้เพิ่มขึ้น ได้ปรึกษากัน นอกจากนี้ หากใครรู้สึกอยากขอบคุณหรือกล่าวชมเพื่อนร่วมงานในเวทีนี้ ก็ถือเป็นโอกาสปลูกดอกไม้ให้กำลังใจกันได้ในหัวใจ

“การที่เราให้คนมาเสวนา มาเล่าเรื่องราวความดีกัน มันก็เป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นให้คนอยากทำความดี มีกำลังใจในการทำงานด้วย”

เพราะรู้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นคือความสุข ความเชื่อมั่นในพลังของความดีที่เป็นแรงสะท้อนกลับในทุกมุมของโรงพยาบาล ชวนกันคิดชวนทำกันไปทั้งระบบแบบนี้ ยิ่งเสริมแรงบันดาลใจให้คนยิ่งคิดดีทำดี เพราะโรงพยาบาลปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิถีการทำงาน เปิดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ เรียนรู้การใช้ความดีผ่านกิจกรรมที่ต้องใช้ความรักและความปรารถนาดีเป็นพลัง ช่องว่างระหว่างเจ้าหน้าที่กับคนไข้จึงแคบลง วันนี้ออกไม้งดงามจากหัวใจผู้มาใช้บริการจึงเบ่งบานไปทั่วทั้งโรงพยาบาลละงู

กรณีศึกษาที่ ๓

วังแดง เอ็กซ์เพรส กรุงเทพ : โรงเรียนแห่งการค้นหาศักยภาพของตนเอง

คราวนี้ลองไปดูภาคเอกชนกันบ้าง บางที่เราพูดถึงแต่ชุมชน บางคนอาจจะว่า เอ๊ะ ! โรแมนติกไปหรือเปล่า เจ้าของธุรกิจที่จะกล่าวถึงนี้คือ **คุณประวิทย์ เยี่ยมแสนสุข** ซึ่งให้เกียรติเดินทางมาเล่าเรื่องดีดีของวังแดงด้วยตัวเอง

ห้างหุ้นส่วนจำกัด วังแดงเอ็กซ์เพรส เป็นองค์กรธุรกิจที่จัดจำหน่ายเครื่องจักร เครื่องมือเครื่องใช้ในโรงงานอุตสาหกรรม บนเส้นทางธุรกิจยาวนานถึง ๒๐ ปี คนภายนอกคงจะคิดว่าที่นี่ต้องมีพนักงานเป็นหลักร้อยหลักพัน แต่ผิดถนัด เพราะนับตั้งแต่ก่อตั้งวังแดง เอ็กซ์เพรส เมื่อปี ๒๕๓๑ เพื่อทำธุรกิจนำเข้าส่งออกจำหน่ายเครื่องมืออุตสาหกรรม ที่นี่ไม่เคยมีพนักงานเกินครึ่งร้อย เพราะเขามีวิธีการบริหารจัดการให้ที่ทำงานเป็นองค์กรการเรียนรู้ โดยยึดหลักว่า **การพัฒนางานให้ดีที่สุดต้องเริ่มจากการเป็นผู้เรียนรู้ที่ดี** เพราะการเป็นผู้เรียนรู้ที่ดีนั้น จะต้องเกิดจากการทดลอง ความตั้งใจ ความใส่ใจ ทั้งฉันทะ วิริยะต่างๆ ถ้าการเรียนรู้ทุกอย่างเกิดจากหัวใจแล้ว มันจะมาเองทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความมีระเบียบวินัยที่ไม่ต้องบังคับ คุณประวิทย์เสริมความคิดตรงนี้ว่า

“แรกๆ ที่คุยกัน คือ พยายามให้ทุกคนมีโครงการของตัวเอง คือปกติจะมี job description ของตัวเอง แต่นอกเหนือจากนี้เขาอยากจะทำโครงการอะไรต่างหาก เกี่ยวข้องกับงานหรือไม่ ไม่เป็นไร ให้เขาได้เรียนรู้จากตรงนั้น เสริมจากงานหลัก จะได้คิดกว้างออกไป ไม่ต้องทำในแนวเดิม โดยองค์กรพยายามให้เครื่องมือคือ ‘การจัดสิ่งแวดล้อมในวังแดง’ ซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้ได้ดี ไม่สร้างความแตกต่างระหว่างผู้บริหารและพนักงาน เคารพในความเห็นที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์...”

...สิ่งที่ตอนนี้พยายามทำ คือ สิ่งแรกต้องหาตัวเองให้เจอก่อน ยอมรับตัวเองและศักยภาพตัวเองว่าอยู่ในระดับไหน หลังจากนั้น หน้าที่ต่อไปคือส่งเสริม

ศักยภาพที่มีด้วยวิธีง่ายๆ บางคนเร็ว บางคนช้า ถ้ายกระดับได้เขาจะพอใจมาก และพลังจะเกิดขึ้น หลายคนสามารถหึงเงินเดือนสูงๆ ไปหาเงินเดือนที่ต่ำกว่า และไม่มีสวัสดิการได้ จากคนในองค์กรไปทำงานองค์กรเอกชนบ้าง จากวิศวกรไปทำงานขาย หรือไปขายขนมจิ้นก็มี แต่เขาค้นพบว่าตัวเขาคือใคร มีศักยภาพอะไร และเขาเกิดความเชื่อมั่น ไม่มีเงินมาผูกมัดไว้ว่า ตรงนี้เงินดีกว่า แต่เขาได้เรียนรู้จนมั่นใจว่าเขาจะไปทำเครื่องทำขนมจิ้นดีกว่า”

คุณประวิทย์ยังอธิบายเบื้องหลังแนวคิดของการให้อิสระในการเรียนรู้อย่างเสรีว่า ข้อเสียของกฎระเบียบ คือ พยายามทำให้คนคิดเหมือนกันในระยะเวลาเดียวกัน เช่น การศึกษากำหนดว่าจะต้องจบการเรียนรู้แบบนี้ในช่วงเวลานี้ ใน ๑ ปี ทุกคนต้องเรียนภาษาไทยให้ได้ ๒ เล่ม ในขณะที่บางคนยังไม่พร้อม หรือบางคนไปได้เร็วกว่านั้น นี่กระมัง คือรากฐานความคิดที่ส่งเสริมให้องค์กรธุรกิจธรรมดาๆ แห่งนี้กลายเป็น “โรงเรียนที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของเมืองไทย”

“การทำงานกับคนนั้น ความท้าทายอยู่ที่ความไม่เหมือนกัน คือทำอย่างไรที่จะค่อยๆ ดึงกันไปทีละคน ไม่สามารถจะพาไปพร้อมกันทีเดียวได้ ในที่ประชุมถ้าทุกคนเห็นด้วย ผมว่ามันหลอก มันไม่จริง และไม่เป็นการเรียนรู้ การเรียนรู้คือการคิดที่ต่างกัน สามารถเสนอสิ่งที่ต่างกัน มองเห็นแง่มุมหลายๆ อัน มาต่อมาประสานกัน แต่ถ้าด้านเดียวคุณก็ได้มุมมองเดียว ผู้บริหารพูดอย่างไรทุกคนเห็นด้วยหมดผมว่ามันไปไม่รอด”

วังแดงเปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้ในการทำงานของแต่ละคน ไม่ต้องตอกบัตรลงเวลา มีเสรีภาพในการทำงานของตนเอง มีโอกาสเรียนรู้ค้นหาตัวเองในระหว่างการทำงาน โดยบริษัทเปิดโอกาสให้พนักงานเรียนต่อในสาขาวิชาต่างๆ และสนับสนุนการอบรมสัมมนาเฉพาะแ่งงามให้แก่ชีวิต ในขณะที่สวัสดิการด้านอื่นๆ ก็จัดหาให้พนักงานไม่น้อยหน้าบริษัทอื่นๆ หลายคนอาจสงสัยว่าวิธีนี้จะสามารถสร้างผลตอบแทนคุ้มค่าแก่การลงทุนหรือไม่ คุณประวิทย์ตอบว่า

“ในระหว่างที่เขาอยู่ เขาสร้างอะไรให้บริษัทเยอะ อย่างคนที่กำลังจะออกไป เขากำลังจะไปสร้างแนวคิดใหม่ ซึ่งก็มีการมาพูดคุยกันข้างในออฟฟิศว่า เขาจะทำรีโมตจากที่สุโขทัยแล้วจะลิ่งค์มาที่นี่ จากที่ไม่มีความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์เลยเขาจะขอรับผิดชอบเว็บไซต์เอง เขาบอกว่าจะนำเว็บไซต์วังแดงขึ้นไปอยู่อันดับต้นๆ ให้ได้ แล้วจะใช้เป็นช่องทางหาลูกค้าให้บริษัทด้วย เขาเป็นคนคิดเอง แล้วมา

เสนอมม ผมยังไม่รู้เลย เราก็คแค่สนองความคิดเขา”

ปัจจุบันวังแดงมีผลประกอบการที่น่าพึงพอใจ คนทำงานในองค์กรก็มีความสุข รวมไปถึงครอบครัวด้วย มีกิจกรรมร่วมกันมากมาย ทั้งจากแนวคิดผู้บริหารและพนักงานร่วมกันคิดขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นด้านกีฬา การท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ กิจกรรมของครอบครัว นอกจากนี้ ปัจจุบันยังได้ร่วมกับพนักงานรุ่นแรกก่อตั้งบริษัทในเครืออีกสามแห่ง เป็นอีกหนึ่งบทพิสูจน์ว่าองค์กรแห่งการเรียนรู้ภาคธุรกิจนั้นจริงจังและทำได้ดีด้วย

“เมื่อทุกคนมีอิสระภาพ คิดเอง ทำเอง เดินเองได้ เราก็ต้องให้เขาทำ เราไม่ต้องเหนื่อยมาก ที่สำคัญ ต้องให้ส่วนแบ่งที่เป็นธรรมกับพนักงาน เมื่อหามาได้เยอะ เขาก็ควรได้เยอะด้วย เมื่อมีส่วนแบ่งที่เป็นธรรม มีความอิสระมากพอ เขาก็มีความสุข เราเองก็มีความสุข” ผู้บริหารคนเก่งของวังแดงกล่าวทิ้งท้ายด้วยรอยยิ้มของคนอิมสุขจริงๆ

คำถามคือ ทำอย่างไรจึงจะเกิดบทเรียนดีๆ เช่นนี้ขึ้นในองค์กรหรือในชุมชนอื่นๆ เป็นพลังร่วมกันขับเคลื่อนสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่จะพัฒนาศักยภาพเพื่อก้าวไปสู่อิสรภาพอย่างแท้จริง

กรณีศึกษาที่ ๔

เทศบาลตำบลนามะเฟือง จ.หนองบัวลำภู

กรณีสุดท้ายนี้ เราจะพาไปเรียนรู้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่ง ซึ่งกำลังสร้างเรื่องราวดีๆ ชีวิตดีๆ ชุมชนดีๆ ท้องถิ่นดีๆ เกิดขึ้นมากมาย ที่เทศบาลตำบลนามะเฟือง จังหวัดหนองบัวลำภู เรามาดูกันว่าในแต่ละวัน คนที่นี่เขาทำดีอะไรกันบ้าง

เริ่มตั้งแต่ก่อนฟ้าสาง ภารกิจสำคัญก่อนเริ่มวันใหม่ของชาวนามะเฟืองคือการกวาดถนน เพื่อให้ถนนทั้งสายสะอาดพร้อมต้อนรับขบวนบิณฑบาต เป็นเหื่อนาบุญที่เกื้อหนุนให้คนที่นี่ทำความดีกันได้ทุกวัน

กิจกรรมกวาดถนนนี้ มาจากการขอความร่วมมือว่าทำอย่างไรไม่ให้ดินไหลไปที่ถนน เบื้องต้นนำเข้าที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน บางบ้านก็เริ่มกวาดเป็นตัวอย่าง พอบ้านนี้ทำ บ้านอื่นก็เกิดความอายที่จะเห็นบ้านตัวเองรก ก็กวาด

ต่อๆ กันไป กลายเป็นกระบวนการลูกโซ่ของชุมชน แล้วความร่วมมือร่วมใจก็กลายเป็นวิถีชีวิตของชาวนามะเพือง

ทุกกิจกรรมของคนที่นี่ มาจากหลักการสำคัญคือ “การมีส่วนร่วม” ดังคำบอกเล่าของ **คุณพรสวรรค์ จุฑานันท์** หัวหน้าสถานีอนามัยบ้านนามะเพือง

“หลักของทุกกิจกรรม คือ ทำอย่างไรให้ทุกคนมีส่วนร่วมมากๆ ประชาคมจึงเป็นเวทีของการปรึกษาหารือวิธีคิด มุมมอง ประวัติศาสตร์ ผ่านการบอกเล่าของหลายๆ ฝ่าย ตัวเจ้าหน้าที่ที่สถานีอนามัยจะเป็นผู้จัดการเรียนรู้ จัดเวทีให้เกิดขึ้น แต่กระบวนการเรียนรู้จะเป็นของชาวบ้าน เรามีหน้าที่ถอดและคืนข้อมูลให้ชาวบ้านได้เห็นภาพรวม หลังจากนั้น การยอมรับในข้อมูลจะนำไปสู่การยอมรับทั้งหมด”

จุดเริ่มแรกๆ ของความร่วมมือจนกลายเป็นวิถีของคนที่นี่ มาจากวิกฤตไข้เลือดออกในอดีต ที่ทำให้ อสม. และหมออนามัยหันมาประสานพลังกันในการรับมือกับแมลงอึ่งอ่าง (ลูกน้ำยุงลาย : บรรณาธิการ) อย่างมีระบบ จนเกิดเป็นศูนย์สุขภาพภาคประชาชน ประชุมกันทุกเดือนแก้ปัญหาสุขภาพให้คนทั้งตำบล โดยมีหมออนามัยคอยเสริมพลังวิชาการให้อย่างแข็งขัน จากนั้นจึงขยายผลไปสู่งานพัฒนาชุมชนด้านอื่นๆ อย่างไม่หยุดยั้ง

สุขภาพกายดีแล้วแต่สุขภาพใจกำลังแย่ง เพราะปัญหาวัยรุ่นตีกัน เป็นทุกซ່วมกันของคนทั้งตำบล จึงเกิดโครงการสายใยรักครอบครัวขึ้น โดยจัดกิจกรรมค่ายครอบครัว พาทั้งครอบครัวไปบนเขา ไปทำกิจกรรมร่วมกันจนเกิดความเข้าใจและผูกพันกันมากขึ้น นอกจากนี้ ศูนย์สุขภาพตำบลยังรับเป็นเจ้าภาพทำโครงการวิจัยร่วมกันระหว่าง พ่อ แม่ ลูก มีการเชื่อมโยงงบประมาณจากท้องถิ่นและเครือข่ายวิชาการเพื่อสังเคราะห์ปัญหาและสร้างกลยุทธ์คืนสุขให้แก่ครอบครัว จากนั้น เด็กๆ ที่ผ่านกระบวนการทางปัญญา ทำให้รู้จักวิเคราะห์ปัญหา รู้ความต้องการของตน จึงอาสารวมตัวกันเป็นสภาเด็กและเยาวชน ทำกิจกรรมดีๆ ให้น้องๆ ตามความสนใจในแต่ละหมู่บ้าน

“สิ่งที่เราได้น่าจะเป็นเรื่องของประสบการณ์การทำงาน ค่าตอบแทนอะไรต่างๆ ก็มาจากกิจกรรมที่เราทำขึ้นมากกว่า เช่น การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก การเพาะเห็ด เป็นส่วนที่เราได้จากผลผลิตออกมา หรือหน้าเทศกาลเราก็จะขายกระทง ก็จะได้รายได้จากตรงนี้ เงินที่ได้จากตรงนั้นเราก็เอาไปทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อ

เช่น “ชื่ออุปกรณ์กีฬา”

ไม่เพียงแต่เด็ก ๆ ที่คิดได้ พ่อ ๆ เองก็ตระหนักถึงทุกซอกของการตีแผ่เหล่าตัวการสำคัญที่ก่อให้เกิดทุกข์กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน ชมรมแก้ปัญหาสังคมเหล่านี้จึงเกิดขึ้น ตัวแทนของชมรมให้ข้อมูลว่า

“ใคร ๆ ก็บอกว่าแก้ไม่ได้ แต่ผมบอกว่า ถ้าหากเราทำที่ตัวเราก่อน มันต้องได้ ผมไม่ได้หมายความว่าให้เลิกเหล้า เพียงแต่ว่าเรามาช่วยกันแก้ปัญหาสังคมเหล่านี้ จุดเริ่มต้นคือ ลด ละ เลิก ในที่สุด”

“ปลอดภัย อยู่ในบ้านก็มีความสุขดี ไม่มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน จัดงานแต่ละงาน เจ้าภาพบางคนก็ลองเลิกใช้เหล้าในงาน ค่าใช้จ่ายก็น้อยลงทันที”

ในกลุ่มผู้เฒ่าของชุมชนก็มีกิจกรรมสร้างสุขอย่างยั่งยืนกับเขาเหมือนกัน ด้วยการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานีนอนามัย

“มาประชุมร่วมกันเดือนละครึ่ง ก็มากินข้าว มีผู้เฒ่าออกมาร้องเพลง คนไหนมีความสามารถอะไรก็ทำอย่างนั้น ฉันทก็น้ำตาอีมอมีความสุขมาก แต่ก่อนไม่มีชมรมผู้สูงอายุ ทางหมอนอนามัยมีคนใช้ผู้สูงอายุมาก พอตั้งชมรมขึ้นมาได้มาออกกำลังกาย มีความร่าเริง มีสุขภาพที่ดี ผู้สูงอายุแทบจะไม่มาหาหมอเลย” แม่เฒ่าเล่าความด้วยสีหน้าอีมออย่างที่บอกจริงๆ

มาถึงแหล่งรวมอาหารของชุมชน คือ ตลาด ก็เป็นอีกจุดหนึ่งที่เกิดความเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนา จากเดิมที่ใช้ระบบประมูล ชาวบ้านต่างบ่นกันว่าตลาดสกปรก แต่เมื่อคิดใหม่ทำใหม่ ให้แม่ค้าระดมสมองหาทางออก จึงเกิดระบบบริหารในรูปคณะกรรมการตลาดขึ้น เก็บเงินรายเดือน ส่วนหนึ่งเข้าเทศบาล ส่วนหนึ่งนำมาเสียด่าน้ำ ค่าไฟ ค่าทำความสะอาด ค่าน้ำยาขัดห้องน้ำ ค่าไม้กวาด ฯลฯ เหลือก็เก็บเข้ากองกลาง เอาไว้มาซื้อผ้ากันเปื้อน หรือหมวกให้แม่ค้า ปลายปีมีปันผลให้ทุกคน โดยจะนำเงินไปซื้อหม้อหุงข้าว วิทยุ เตารีด มาให้แม่ค้าประจำจับรางวัล เป็นการคืนกำไรให้สมาชิกตอนปีใหม่

“ที่ทำมาก็ภูมิใจ แบบว่าตลาดสะอาด คนชม แต่ก่อนสกปรก เดียวนี้หน้าดูขึ้น” แม่ดาหลา แกนนำสำคัญของคณะกรรมการพัฒนาตลาดกล่าวทิ้งท้ายกับผู้มาเยือน

กิจกรรมการพัฒนาชุมชนเหล่านี้ มีผู้ที่คอยสนับสนุนอย่างแข็งขัน เป็นผู้ผลักดันแต่ขอซ่อนชื่อและตัวไว้ข้างหลังเสมอ นั่นคือ พ่ออังกอง อามาตย์มนตรี

นายกเทศมนตรีตำบลนามะเฟือง ซึ่ง
ได้กรุณาเติมเต็มให้กับเวทีว่า

“เรื่องดีดีที่นามะเฟืองนี้มีคน
บอกกับผมว่า ทั้งหมดมันเกิดขึ้นจาก
หัวใจ ผมมามองย้อนหลังก็เห็นว่ามัน
เป็นเรื่องจริง เริ่มจาก อสม. ที่มีหัวใจ
จะต่อสู้กับโรคไข้เลือดออก แต่ขาด
งบประมาณ เทศบาลก็เข้าไปช่วย

หนุน ต่อ ยอดด้วยการวิเคราะห์ทุนชุมชน จนค้นพบว่า ปัญหาในชุมชน คือ ปัญหา
เด็กและเยาวชน จะแก้อย่างไร เราใช้วิธีการวิจัยโดยท้องถิ่น ซึ่งได้รับการสนับสนุน
จาก สกว. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย : บรรณานิการ) ผลการวิจัยเกิด
สิ่งที่ตามมาสองเรื่อง คือ สภาดูแลเด็กและชมรมแก้ปัญหาสังคมเหล่า และหลายๆ
เรื่องก็ตามมามากมาย”

พ่อคำทอง ยังทิ้งท้ายวิสัยทัศน์ของการพัฒนาบ้านนามะเฟืองไว้ด้วยว่า
“นามะเฟืองเป็นเทศบาลนำอยู่ การเกษตรปลอดสารเคมี เป็นเมืองคนดี ไม่มี
คนจน ชุมชนเข้มแข็ง”

คำพูดของนักการเมืองส่วนใหญ่ ฟังได้แต่เชื่องๆ แต่กรณีนี้เห็นจะเป็น
ข้อยกเว้น เพราะเชื่อว่าการพัฒนาทุกเรื่องที่นามะเฟืองนี้ “มาจากประชาชน เป็น
ของประชาชน และเพื่อประชาชน” อย่างแท้จริง

แบ่งความฝัน...

ปั้นความคิด

แบ่งความฝัน... ปั้นความคิด

นพ. มงคล ฤ สงขลา : ผู้ทรงคุณวุฒิ

วันนี้ตั้งแต่เช้าจนเกือบเที่ยงครึ่ง เราได้ยินได้ฟัง สิ่งที่ดี สิ่งที่เป็นกุศลมามากมายเหลือเกินในพื้นที่ แม้แต่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ก็เชื่อว่ามีโรงพยาบาลจิตอาสาเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ มีสิ่งที่ดี สิ่งที่ดีตรงนั้น เพียงแต่ว่าวันนี้เราไม่ได้หยิบยกขึ้นมา ตรงนี้ผมคิดว่าสิ่งที่มันเกิดเป็นสิ่งที่ดีอยู่แล้ว คงไม่ต้องไปปรับแต่งหรือว่าสร้างโครงสร้างต่างๆ ให้มันนะครับ สิ่งที่ดีมันจะเกิด มันจะเกิดจากความดีของจิตแต่ละคน ที่จะทำสิ่ง แวดล้อม ทำกับตัวเอง ทำกับคนใกล้ชิด ทำกับชุมชน และสังคม ถ้าเราไปวนเวียนอยู่กับการสร้างโน่นนี่มันอาจจะหลงทาง เราต้องสร้างจิตแต่ละคนให้เป็นกุศลและถึงมือทำได้เลย มันมีเวที มีพื้นที่ มีสิ่งที่ดีต้องทำอยู่มากมาย เราตั้งอยู่ตรงนี้ เราเห็นว่าความคิดแต่ละคนก็พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือในสิ่งต่างๆ ได้ทั้งนั้นเลย เพราะฉะนั้น ก็อยากจะให้เราช่วยกัน ทำยังไงในเมื่อจิตอันเป็นกุศลแล้ว เกิดการปฏิบัติจริงในพื้นที่แล้ว ทำอย่างไรให้มันกระจายออกไป และทำให้ทุกคนมีความสุข เกิดปัญญา ไม่อยากถอนจากสุขอันนั้นไปอีกเลย ❀

อ. ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม : ผู้ทรงคุณวุฒิ

คิดว่าสิ่งที่ สช. อยากได้จากการจัดประชุมมา ๓ ครั้ง คือแนวทางที่จะดำเนินการต่อไป ที่จะทำให้การมีจิตใจที่ดีงาม กลายเป็นค่านิยมของสังคมไทย ที่มีการปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง และยกระดับจากการปฏิบัติ เป็นขบวนการที่ขับเคลื่อนร่วมกันหลายๆ ฝ่าย โดยเชิญชวนทุกฝ่ายให้เข้ามาร่วมเป็นเจ้าของ เป็นเจ้าภาพร่วมกัน สิ่งซึ่งน่าจะสำคัญในการนี้ก็คือ ประชาชน ชาวบ้าน หรือชุมชน ไม่ว่าจะประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่น เช่นที่หนองบัวลำภู ที่ละงู ซึ่งถึงแม้โรงพยาบาลเป็นคนจัดการ แต่อาสาสมัครที่เข้ามาทำงานเป็นตัวหลักก็เป็นประชาชน กรณีของธุรกิจ คนที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงจัดการภายใต้การสนับสนุนของ

ผู้บริหาร ก็คือประชาชนในหมวกพนักงาน ฉะนั้นผมคิดว่าหัวใจอยู่ที่การให้ประชาชนเป็นหลัก เป็นศูนย์กลางในการคิดในการทำ ซึ่งจะพบว่ามีหลายที่ที่เขาทำอยู่แล้วในปัจจุบัน ที่เราเห็นนั้นเป็นตัวอย่าง จากตัวอย่างก็เชื่อว่าทุกๆ ท่านก็คิดว่ามีอีกเยอะเลยที่อาจจะไม่มีคนไปค้นพบ ฉะนั้น ความเชื่อที่ว่ามีความดีอยู่ที่นี่ สำคัญ และก็มีคนทำกันอยู่เยอะ และก็เชื่อว่าประชาชนทำได้ เมื่อเชื่ออย่างนี้ สิ่งที่ต้องการการสนับสนุนการส่งเสริมก็จะไปถูกทางและผู้ที่จะสนับสนุนส่งเสริมที่ดี

ที่สุดก็คือคนที่ใกล้ชิดประชาชนที่สุด ตั้งแต่ผู้บริหารของบริษัท ผู้อำนวยการโรงพยาบาล นายกเทศมนตรี กทม. ส่วนองค์กรระดับชาติอย่าง สช. คงต้องส่งเสริมต่อจากพื้นที่เป็นทอดๆ ไป คือสนับสนุนผู้ส่งเสริมอีกที ดังนั้น ถ้าทุกฝ่ายให้ประชาชนเป็นตัวตั้ง เราว่าร่วมกันได้หมด อยากคิดว่าเรื่องทำนองนี้น่าจะเป็นขบวนการประชาชน ไม่ใช่กระบวนการ สช. ขบวนการสาธารณสุข หรือขบวนการองค์กรอื่นใด แต่ว่าเป็นขบวนการประชาชน ที่มีทุกองค์กรที่เป็นองค์กรสนับสนุนทั้งในเรื่องสุขภาพสุขภาวะ ความดี ความเข้มแข็งของสังคม ต่างๆ นานา เป็นผู้สนับสนุนทั้งหมด ถ้าใช้หลักอย่างนี้ก็มีความร่วมมือกันได้หลายๆ ฝ่าย เป็นเรื่องที่ต้องคิดละเอียดและต้องทำกันเยอะเหมือนกัน แต่วันนี้คิดว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีมากๆ ที่จะเดินหน้าต่อไปได้

นพ. บุญเรียง ฐัชยแสงรัตน์ : นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดราชบุรี

ก่อนอื่นขออนุญาตชื่นชมคุณแม่กับบรรยากาศของที่นี่ อยากให้อาคารใหม่ของ สช. ที่กำลังจะสร้าง ได้จิตวิญญาณแบบของที่นี่ มีลักษณะดีๆ แบบนี้บ้างนะครับ อีกหน่อยเราเข้าไปเยี่ยม สช. ก็จะรู้สึกถึงความดีที่อยู่ในดี

ผมได้ไปเปิดหลักสูตรลูกเสือในสายของสุขภาวะกับกระทรวงศึกษาธิการ งานลูกเสือเป็นสิ่งที่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ พระองค์ท่านทรงทำมานาน เปรียบเหมือนต้นไม้ของความดีที่ถูกรอดทิ้งไปนาน

มันก็ถูกกดเอาไว้ ผมกำลังเชื่อมกับคนที่ เป็นผู้หน้าที่เขามีจิตอยากทำความดี สรุปล
ประเด็นแรกเรื่องยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวยระดับประเทศ อยากเสนอให้เรา
ทำงานกับเครือข่ายต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว ตั้งแต่ระดับเล็กๆ ที่ชาวบ้านสัมผัสได้ เช่น
ชมรมจักรยาน ชมรม อสม. ชมรมผู้สูงอายุ ไปจนถึงระดับใหญ่ อย่างเช่น
คณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ สโมสรลูกเสือแห่งชาติ เขายินดีที่จะเจรจาด้วย ผม
สามารถเชื่อมโยงได้ ❀

ศาสตราจารย์สนั่น วุฒิ : พันธกิจเอดส์ สภาคริสตจักรในประเทศไทย

ฟังทั้ง ๔ กรณีแล้ว ทำให้ได้แนวคิดที่เราจะขับเคลื่อนอย่างไร ผมเคย
ทำงาน HIV มาประมาณ ๑๗ ปีแล้ว เคยทำวิจัยเรื่องการดูแลผู้ติดเชื้อที่บ้านและ
ชุมชนร่วมกับมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ที่มาทำที่เชียงใหม่ ดร.เสรี พงศ์พิศเป็น
ที่ปรึกษา ผมได้บทเรียนที่เป็นตัวอย่างสำหรับการขับเคลื่อนตรงนี้ คือ การวิจัยเพื่อ
ประชาชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนา แรกๆ เราถูกปฏิเสธว่าถ้าไม่มีเงินเขาจะไม่ทำ แต่
พอทำไปแล้วโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม เขาได้เห็นปัญหาตัวเองและจะขับเคลื่อน
ปัญหาโดยใช้ศักยภาพของเขามีอยู่ ซึ่งความดีหรือความมั่งคั่งมีในชุมชนอยู่แล้ว
เพียงแต่ถูกกดด้วยหลายสาเหตุ บทเรียนจากที่พร้าว เห็นชัดเจนว่าถ้าเราทำให้

ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ ได้เห็นข้อมูล เขาจะ
คิดเป็น และเห็นทางออกของการพัฒนาแก้
ปัญหาของเขาเอง ดังนั้น ถ้าจะขับเคลื่อนกรณี
ศึกษาให้ขยายผลไปในหลายๆ ที่ ผมเห็น
ว่าการวิจัย ประชาวิจัย และการพัฒนาจะนำ
การขับเคลื่อนนี้อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดผล ❀

ศิริชัย ศาครัตนกุล : ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย

ดีใจครับที่มีโอกาสได้มาเยี่ยมเสถียรธรรมสถาน เป็นสุนทรียธรรมสถาน
จริงๆ ครับ ได้มาร่วมประชุมในวันนี้รู้สึกเสียดายสองครั้งที่ผ่านมา ได้เห็นตัวอย่าง
ดีๆ เยอะ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ธุรกิจ โรงพยาบาล กลุ่มเยาวชน
ผมยังคิดว่า ทำไมเราไม่มีโอกาสเผยแพร่สิ่งดีๆ ของกลุ่มเล็กๆ ออกไปให้มากกว่านี้
เช่น ทาง Thai PBS ฯลฯ

ผมอยากจะเสริมกรณีองค์กรธุรกิจ ต่อจากของคุณประวิทย์ คือเรื่อง CSR ซึ่งหลายท่านในที่นี้ได้พยายามขับเคลื่อนในหลายปีที่ผ่านมาและถือว่าประสบความสำเร็จในช่วง ๑-๒ ปีหลัง อยากจะเรียนว่า CSR หรือที่ศูนย์คุณธรรมเรียกว่า “ธุรกิจทำดี” เป็นเรื่องหนึ่งของการทำความดี คนที่ทำดีคือองค์กรธุรกิจและผู้คนที่อยู่ในองค์กรธุรกิจ เริ่มตั้งแต่เจ้าของกิจการลงไปถึงพนักงานทุกระดับ อยากจะให้แนวคิดนี้ครอบคลุมไปถึงองค์กรอื่นที่ไม่ใช่ธุรกิจด้วย เช่น โรงพยาบาล หรือหน่วยงานของรัฐ ประเด็นของเรื่อง CSR มีหลายมิติมาก ตัวอย่างของวังแดงเน้นไปที่การดูแลพนักงาน ในขณะที่บางแห่งเน้นการส่งเสริมให้พนักงานไปเป็นอาสาสมัครในโครงการจิตอาสาต่างๆ แต่กระแสที่เกิดขึ้นขณะนี้ ธุรกิจที่มี CSR ประเด็นหลักสำคัญ คือ สิ่งแวดล้อม ซึ่งเราก็มีพันธมิตรในประเทศไทย เช่น สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย อีกประเด็นที่อยากให้ส่งเสริม คือ การเชื่อมโยงกับชุมชน องค์กรที่ทำเรื่องนี้ เช่น มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ของอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ หรือ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ก็ได้เห็นการทำงานเคลื่อนไหวของกระบวนการชุมชนที่เข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ ❀

วินัย เมฆไตรภพ : บ้านจิตอาสา มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย

สิ่งที่ผมได้เรียนรู้จากเวทีเต็มหัวใจที่ผ่านมาเรื่องจิตอาสา ประเด็นแรก คือ การส่งเสริมให้คนได้รับรู้ ออกไปคิดไปทำอะไรนอกโครงสร้างจะเคลื่อนไปง่ายกว่า ทำในโครงสร้าง จะเห็นว่าสังคมตอนนี้มีการเรื่องคิดนอกกรอบเยอะ แต่งานอาสาสมัครไม่ใช่การคิดนอกกรอบอย่างเดียว แต่มันคือออกจากกรอบของตัวเอง ออกไปข้างนอกทำกิจกรรมต่างๆ มันทำให้การทำงานเรามีประสิทธิภาพมากขึ้น และช่วยเหลือสังคมมากขึ้น ประเด็นที่สอง ผมมองอาสาสมัครเป็นวิถีชีวิต เราพูดถึงลูกเสือในโรงเรียน พูดถึงอาสาสมัครในโรงพยาบาลจริงๆ สามารถขยายไปได้มากกว่านั้น เช่น เราสามารถ

เรียนรู้เรื่องอาสาสมัครผ่านครอบครัวได้ เพื่อส่งเสริมการให้ การอาสาตั้งแต่เด็ก พัฒนาไปจนถึงพนักงานออฟฟิศ ชมรมผู้สูงอายุ คือ ตั้งแต่เกิดจนตาย คุณสามารถทำได้ทุกช่วงเวลา ประเด็นที่สาม การเชื่อมโยงกับเครือข่ายคนทำงานในระดับรากหญ้า ซึ่งในนั้นเขามีความสัมพันธ์ในเชิงอาสาสมัคร และการช่วยเหลือกันพอสมควร อาจจะเป็นจุดหนึ่งที่สามารถศึกษาและพัฒนาต่อยอดได้ ประเด็นที่สี่ เรื่องจิตวิญญาณ นอกเหนือจากที่เราทำงานเพื่อสังคมแล้ว งานอาสาสมัครจะทำให้เราเข้าใจตัวเองมากขึ้น ลดตัวตนลง หรือแม้แต่การเชื่อมศาสนากับงานอาสาสมัคร สรุปว่าการทำงานเรื่องจิตอาสามันเริ่มจากตัวเราเองก่อน เมื่อเราทำความดีไปเรื่อยๆ เราก็บอกต่อ ชวนคนอื่นบ้าง ผ่านยุทธศาสตร์การสื่อสารความดี เราก็พบว่ามีคนมาร่วมกับเราหรือเป็นภาคีมากขึ้น ❀

ผ่องศรี อินทสุวรรณ : ประชาคมสุขภาพจังหวัดตราด

มาสองครั้งแล้ว ก็กลับไปคิดว่า เอ๊ะ ! เราจะกลับไปเคลื่อนกันอย่างไร อยากนำเสนอ ๕ ประเด็น ว่า หนึ่ง เรื่องพื้นที่ทำความดี เรามีพื้นที่เปิดให้มากพอหรือยัง อยู่ที่ไหนบ้าง สอง เรื่องการจัดการที่ดี ทั้งในระดับหมู่บ้าน ระดับจังหวัด และระดับประเทศ สาม การอบรมหรือพัฒนาก่อนออกไปทำอาสาสมัคร ที่สำคัญที่สุดก็คือ การเติมเต็มจิตวิญญาณอาสาสมัครให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน เช่น ทำแล้วได้บุญไหม ไปแล้วภาคภูมิใจอย่างไร ความเป็นมนุษย์อยู่ตรงไหน สี่ เรื่องการสื่อสารความดีทั้งภายในและภายนอก เช่น การรู้ว่าใครไปทำดีที่ไหน ยกย่องกันอย่างไร มีกิจกรรมอย่างไร และห้า ในเวทีทั้งหลาย มันต้องการการยกย่องเชิดชูอาสาสมัครบ้าง อาจจะเป็นสื่อ หรือ ไม่ต้องการเงินแล้วคะ คนที่มาทำงานแบบนี้ เขาเรียกว่าความเป็นมนุษย์ ความภาคภูมิใจในตัวเอง ทำอย่างไรจะส่งเสริมอย่างนี้ได้ โดยในระยะเริ่มต้น สช.น่าจะเป็นหน่วยงานในการประสานงานให้ ❀

โทม อารียา : สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากตัวอย่างทั้ง ๔ กรณี แนวทางหนึ่งที่เราควรทำ ประการแรก คือ การเปลี่ยนรูปแบบของการเป็นผู้นำ ถึงเวลาที่เราต้องเปลี่ยนจากผู้นำแบบใช้อำนาจสั่งการ มาเป็นผู้รับใช้ ผู้ให้โอกาส และผู้เสริมศักยภาพคนอื่น แบบที่มีคนตั้งสมณนามผมว่าเป็น “วาทยากร” ก็ได้ คือไม่ต้องเล่นดนตรีเองแต่ส่งเสริมให้มีการเล่นดนตรีที่ไพเราะ ยกตัวอย่างที่

نامهเพื่ออง ผู้นำบอกว่า ปัญหาเขาวงกตยังไม่รู้คำตอบหรอก แต่ทำไปๆ มันก็ไปถึงปัญหาเหล่านี้เอง หรือการจัดการธุรกิจ ที่คิดไปคิดมาอาจจะไม่ใช่ทำไปอย่างเดียวกว่า อาจจะเป็ผลพลอยได้ที่เราจำเป็นต้องยึดไว้ แต่องค์กรมีเป้าหมายอื่นคือปลดปล่อยศักยภาพของคนงาน เมื่อคิดอย่างนี้แล้ว ก็เป็นคนงานเองที่ต้องไปคิดเองหรือไปปฏิบัติ ประการที่สอง เป็นข้อพึงระวัง คือผมเกรงว่า เราจะสื่อสารความดีกันมาก ระวังว่าเราจะติดความดีกันนะครับ เพราะมีหลายเรื่องที่ทำแล้วมันไม่ได้ผลทำแล้วล้มเหลว แต่มันคือการเรียนรู้ผลอาจจะไม่ใช่ความดีแต่คือความจริง เป็นต้น ประการที่สาม เรื่องพื้นที่ทางสังคม จะปฏิบัติงานอะไรมันต้องมีพื้นที่ เช่น เทศบาล บริษัท โรงพยาบาล ตลาด วัด สนามกีฬา โรงเรียน ซึ่งในพื้นที่โดยธรรมชาติเหล่านี้เขาจะถักทอสายสัมพันธ์กันอยู่แล้ว เราเพียงแต่อำนวยความสะดวกหรือเป็นวาทยากรให้เกิดการถักทอสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันทั้งแนวตั้งแนวนอน ประเด็นสุดท้าย ทั้งหมดนี้ผมอยากเสนออุทศาสตร์แม่ปู เพราะผมมองว่าปูมันเป็นครุฑนิยม ปูเดินไม่ตรงเป็นเรื่องที่ดี เพราะขึ้นเดินตรงไปเสมอ พอเจออุปสรรคก็ไม่วู้จะทำอย่างไร แต่ปูเมื่อเจออุปสรรคแล้วรู้จักถอย รู้จักอ้อม รู้จักเลี่ยง รู้จักข้าม แล้วปูแยกกันเดินเป็นไปได้ เพราะฉะนั้น เราจะมีเครือข่ายโครงข่ายอะไรต่างๆ ก็ได้ แต่ต้องปล่อยให้ปูมันเดินไป ปูทำแต่ละอย่างไม่เหมือนกัน ใครจะทำเรื่องนั้นเรื่องนี้เชิญเถอะครับ แต่อย่างน้อยปูรู้อยู่แล้วว่ามีคำตอบอยู่ในสายลม อยู่ในสายใจ คำตอบอยู่ในใจแล้วที่เราจะร่วมเดินทางกันไปเพื่อลดทุกข์เพิ่มสุขด้วยกัน ถ้าเรารู้ทิศทางแบบนี้เราจะเป็เหมือนปู

เอ็นนู ซื่อสุวรรณ : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

ผมมีความเห็นอย่างนี้ว่า ถ้าจะเปิดพื้นที่ให้อาสาลงไปช่วย ธกส. มีโครงการมีพื้นที่อยู่ทั่วประเทศ โดยจะใช้ทฤษฎีของในหลวงคือพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันและกัน และก็พัฒนาเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง ตัวอย่างกิจกรรมที่กำลังไปได้ดี คือ การออมดิน ออมน้ำ ออมสัตว์ ออมต้นไม้ สิ่งเหล่านี้จะแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างพนักงาน ธกส. ที่ชุมพรไปทำเรื่องธนาคารต้นไม้จนได้รางวัลลูกโลกสีเขียวตอนนี้มีสาขากระจายไปเต็มชุมพร หรืออย่างเรื่องการพักหนี้เกษตรกร ที่มีหนี้ค้างเยอะๆ ไม่มีเงินมาคืน ธกส. เราก็ให้ปลูกต้นไม้มาใช้หนี้

แทน เช่น ถ้าปลูกต้นไม้ใหญ่เราจะคิดเป็นเงินให้ต้นละ ๑๐๐ บาท ครบ ๑ ปีก็เพิ่มอีก ๑๐๐ เพิ่มไปเรื่อยๆ และปลูกในชุมชนของเขาเอง มาหักดอก ธกส. เอาแรงงานเอาต้นไม้ที่เกิดขึ้นในชุมชน ธกส. ไม่เอาเงินคืน แต่อยากคืนต้นไม้ให้แผ่นดิน เป็นตัวอย่างกิจกรรมความดีที่ ธกส. พยายามส่งเสริมให้ชาวบ้านทำกัน

ดร. เสรี พงศ์พิศ : ผู้ทรงคุณวุฒิ

ทั้ง ๔ กรณีมีสิ่งที่เหมือนกันอย่างหนึ่งคือ เขามีหัวใจที่ยิ่งใหญ่มาก และคงจะมีความฝันและจินตนาการที่ไร้พรมแดน ภาษาแขกเรียกว่า “วิสัยทัศน์” ภาษาอังกฤษเรียกว่า vision เป็นพลังปัญญาที่มันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนแปลงโดยกิจกรรมที่เล็กมาก ทำให้คิดถึงคุณแม่ที่เราที่บอกว่า เราไม่ได้ทำอะไรที่ยิ่งใหญ่ เราทำสิ่งเล็กๆ ด้วยหัวใจที่ยิ่งใหญ่ ท่านถูกวิจารณ์ว่าไปทำอะไรที่ปลายเหตุ ถ้าอยากจะทำจริงๆ มันต้องมาพัฒนาประเทศ ท่านไปช่วยคนที่นอนตามบาทวิถี ท่านบอกว่าแค่ต้องการให้คนที่ใกล้จะตายได้รู้ว่ายังมีคนที่รักเขาอยู่แค่นั้นเอง นี่เป็นการจุดประกายที่ยิ่งใหญ่ของจิตอาสา ทำให้ผมคิดถึงอีกคนหนึ่ง

ชื่อโรนัลด์ เรแกน เป็นอดีตนายกรัฐมนตรีของสหรัฐฯ ปี ๑๙๘๘ มีประชุมอยู่ที่
วอชิงตันโดยองค์กรอาสาสมัครทั่วโลกไปประชุมที่นั่น เรแกน ก็มาเปิด ผมจำ
ประโยคหนึ่งของเขาได้ดีติดหูอยู่ทุกวันนี้เขาบอกว่า “คุณรู้ไหมว่าอเมริกาเกิดมา
จากจิตอาสา และก็อยู่ได้ด้วยจิตอาสา” ผมฟังแล้วขนลุกเลย เป็นคำสารภาพที่
ยิ่งใหญ่มาก และผมก็คิดว่าคนไทยไม่ได้หัวใจเล็กกว่าคนอเมริกันในเรื่องของ
จิตอาสา แต่ผมว่าเราอาจจะจัดองค์กรเก่งน้อยกว่าเขาเท่านั้นเอง เราอาจจะมีการ
จัดการที่ดีสู้เขาไม่ได้ วันนี้เราคุยเรื่องนี้ ป้าผ่องพูดใครต่อใครพูดก็คือ ทำอย่างไร
เราถึงจะจัดการให้มีพื้นที่ ให้มีกิจกรรมเล็กๆ แบบนี้แหละ ไม่ต้องยิ่งใหญ่อะไรมาก
แต่ให้ออกาสคนที่มีความตั้งใจยิ่งใหญ่ได้ทำแค่นั้นเอง ที่นี้การที่จะทำตรงนี้ผมคิดว่าเรา
คงไม่ต้องคิดถึงคนจำนวนมากก็ได้ คิดถึงคนจำนวนน้อยที่มีจิตใจยิ่งใหญ่ 🌸

อารีย์ อารณ์ : มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.)

ผันทัวเองจากธุรกิจมาทำงานพัฒนาองค์กร
เอกชน ได้ลงพื้นที่ค่อนข้างเยอะ ก็ได้เห็นว่าเมืองไทยเรา
จริงๆ แล้วมีพื้นที่ทำงานเยอะมาก แค่อสามเดือนลงไปทำ
อย่างน้อย ๑๐ กิจกรรม ได้ไปเห็นพื้นที่ที่ทำความดี
เต็มไปหมดเลย แล้วก็หลากหลาย โดยเฉพาะในชุมชน
ต่างจังหวัดมีการรวมตัวของชาวบ้านกันเยอะมาก แต่เรา
ก็มีคำถามว่า หลายปีที่ผ่านมา เห็นว่าชุมชนที่ทำได้ก็
ล้มหายตายจากไปเหมือนกัน เวลาเราทำความดีเรามี
ความสุขก็จริง แต่จะไปสู่ปัญญาหรือไม่ ไม่แน่ใจ หลายที่
ที่รู้สึกทำดีซ้ำๆ สักวันมันก็เบื่อ เหมือนกับไปทำกิจกรรม
อะไรนานๆ ไปแล้วรู้สึกเบื่อหน่าย ก็เลยคิดว่าน่าจะไปที่ถึงจิตวิญญาณ หรือปัญญา
ดีไหม อันนี้คือข้อสังเกต ในส่วนตัวก็ยินดีจะร่วมค้นหาและรวบรวมพื้นที่ที่เราไป
สัมผัสและก็ทำดีอยู่หลายๆ รูปแบบ ถ้าเป็นไปได้ก็อยากให้ สข. เพิ่มสุขภาวะทาง
ปัญญาของกลุ่มที่ทำอยู่นี้ให้เป็นแกนต่อไปในอนาคต ซึ่งจะเป็นแกนในการทำ
ความดีที่ยั่งยืนจริงๆ และไม่เบื่อหน่ายกับการทำความดี 🌸

นิรมล เมธีสุกุล : บริษัทป่าใหญ่ครีเอชั่น จำกัด

มองว่า เรื่องเล็กๆ ระดับจิ๋วๆ อย่างที่ อ. เสรี พุดไป มันเป็นเรื่องระดับอะตอม แต่มันทำให้เกิดบิกแบง ได้ เพราะฉะนั้นมันคงมีบิกแบงอีกเยอะเลยในสังคม บ้านเรา และคนเล็กๆ ที่ทำงานเล็กๆ แล้วเชื่อมประสานกันทำงานเป็นเครือข่ายเป็นสิ่งที่ดี แต่ก็เห็นด้วยกับอาจารย์โคทมว่าต้องยืนอยู่บนสภาพความเป็นจริง วันนี้เห็นตัวอย่างการนำเสนอวีดิทัศน์ ๒-๓ กรณี ไม่รู้ใครไปถ่ายทำมาดีดี ทำได้เก่ง สนับสนุนให้เขาทำออกทีวีเลยคะ TPBS หรืออะไรก็ได้ ทำเป็นรายการได้เลย

อย่างนี้ มีตัวอย่างจากชุมชนที่แข็งแรงและก็กระจายกำลังที่ตั้งงามออกไป ในขณะเดียวกันก็ทะเลาะ เปิดเป็นรายการเลย คุณหม้ออำพลเป็นคนพูด อาจารย์หม้อประเวศเป็นคนสรุป ถอดบทเรียนให้มีพลัง ก็เป็นรายการทีวีที่ดีมากได้ ทำได้เลย แต่ขอเผื่อพื้นที่ไว้ให้วัยรุ่นหนึ่ง รายการสำหรับวัยรุ่นต้องแยกออกมา สิ่งที่ดีที่สุดคือทำอะไรให้เด็ก ๆ รู้ว่าตัวเองกำลังดูแลตัวเองกำลังดูแลชุมชน และก็ดูแลคนอื่น ๆ อยู่ ซึ่งเรื่องพวกนี้มีอยู่เยอะเลยในชุมชน ไปที่نامهเพียงทำได้สัก ๑๐ ตอน เฉพาะเรื่องเด็ก ยังแถมมุมของคนแก่อีก ของพระ ผู้บริหาร เรื่องพลังของชุมชน กลุ่มชาวบ้าน ฯลฯ ทำได้อีกหลายอย่าง อันนี้ในแง่ของการสื่อสาร คิดว่ายังมีอีกหลายมิติที่ทำได้ และก็อยากให้เกิดจริงๆ ❀

เทพศิริ สุขโสภา : ศิลปินนักวาด นักเขียน

ผมเป็นนักวาด เวลาผมฟัง ผมก็จะนึกเห็นเป็นภาพ เป็นรูป เป็นเรื่อง ผมไม่รู้ว่าที่พูดมาใครคิดไปทางไหน แต่ในหัวผมเป็นภาพกับภาษาตลอด อย่างอาจารย์ประเวศบอกว่า หัวใจสำคัญ มันจะนำไปสู่การใฝ่หาความรู้ ผมก็เห็น และพอดีท่านพูดอีกคำว่า เมล็ดใจ โห ! ผมได้ยินปั๊บ ผมเห็นเมล็ดใจ เป็นเมล็ดที่ฝังดิน และงอกขึ้นมา ทีนี้เวลาเมล็ดฝังดินมันหยังรากไปหาอะไร มันหยังรู้อะไร ผมไม่รู้หละ แต่ว่ามันหยังรากมันต้องอยากรู้อะไรสักอย่าง ไปหาความรู้สิ ในดิน ในน้ำ อะไรก็แล้วแต่ ทีนี้มันก็แตก พอมันแตกกิ่ง มันก็มีดอก มีผลให้ อันนี้มันให้หอะไร สิ่งที่มีนรู้ใช้ใหม่ ในผลในดอกมันมีอะไรที่มันเป็นเรื่องที่มีนรู้ ลองไปคิดเรื่องคำว่า

หยั่งรู้ หยั่งราก หรือกิ่งมันยื่นไอสิ่งที่เป็นความรู้ออกไป ผมเข้าใจว่ามันวนเวียน อยู่แถวนี้ ที่นี้ก่อนจะเป็นผล มันก็ต้องค้นความหวาน ค้นความอร่อย ไม่ใช่ความ อร่อยอย่างเดียวนะคือลิ้น แต่ว่าตาที่เรามองเห็นสีมันสวย จากที่เขียวทึบๆ มันสุก เหลืองอร่าม ผมก็จะเห็นเป็นสีอีกต่างหาก ก่อนที่จะเป็นผล มันยังเป็นดอกที่สวยงาม ด้วย มันไม่ได้สวยอย่างเดียว มันให้น้ำหวานด้วย แล้วมันก็เป็นผล ผมจะนึกอย่างนี้ แล้วก็แล้วละ

ที่นี้เส้นทางที่ผมเห็นทั้งหมดเป็นสิ่งสวยงาม ทั้งหมดหรือ ก็ไม่ใช่ มันมีอุปสรรคด้วย เช่นดอกที่ไม่มี แผลงมองมันจะรู้สึกอย่างไร หรือผลที่หนอนไชเมื่อยังไม่สุก มันขมใจ กินไปทั้งที่ผลไม่มันสุกมันเป็นยังงี้ หรือ ความแล้ง ความร้อน ไฟไหม้ ผลที่มันแห้งหรือผุไป นี่มันรู้สึกอะไร มันอยากบอกอะไร ฉันต้องเหี่ยวเฉาไป อ้าว! ฉันก็ภูมิใจนะ ฉันให้น้ำหวานนะ ทั้งหมดมันเกิดขึ้น ชั่วขณะ มันอยากบอกอะไร เมื่อสองวันขึ้นไปบนดอยหลวง ไปดูดอกไม้ ที่มันเหี่ยวมันแห้งมันพุดอะไร มันอยากบอก อะไรกับเรา มันบอกมันเล่าเป็นเล่มหรือ ที่นี้พอเราผ่อใจกับตรงนี้ อาจารย์ประเวศ บอกว่ามันเกิดนิเวศน์ หรือว่ามันเวอร์มันล้น ฉันมองว่าดอกของฉันสวย หรือต้นตายที่มันให้กิ่งให้พิน มันไม่ใช่ฉันตายนะฉันหวานเมล็ดพันธุ์ไว้แล้วนะ ดูลิผีเสื้อ เริงรำอยู่ ผียังบินอยู่ บางที่เรานึกแป๊บบ๊ว ไอ้ต้นรู้ หรือต้นไม้รู้ ถ้าหากว่าไอ้ต้นไม้รู้ มันไปสูดต้นรู้ มันก็จะเกิดประโยชน์ ค่าเมื่อกี้สวยมากเลย สุนทรียธรรมหรืออะไร สักอย่าง ผมก็จะแว็บขึ้นมาเลย มันปลุกยังงั้นนะ อีกคำคือ สุขภาวะ นี่ผมช่างโง่ เหลือเกิน สุขภาพผมก็หนักเหมือนชาวบ้าน นรกมันก็อยู่ใต้ดินนะแหละ ไอ้สุขภาวะนี้ นึกว่ามันเกี่ยวกับกาย ไม่ใช่ มันเกี่ยวกับใจ เพิ่งจะตีความแตกก่อนที่จะมาได้สองวัน เท่านั้นเอง เนี่ย ! จนปุ่นนี้แล้ว แล้วจะบอกคนอื่นได้ยังงี้เล่า

พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร : ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสื่อมวลชน

เราพูดกันมากเรื่องพื้นที่ทำงาน เรื่องการสื่อสารความดี และเรื่องการ ขยายผลงานที่เราทำออกไป ผมคิดว่าคุณนกได้พูดมาชัดเจนว่า ของทุกอย่างมันมี ของมันอยู่ ศักยภาพมันมีเต็มเลย ของชิ้นเดียวที่เราดู ๓-๔ เรื่องนี้มันมีเรื่องให้เรา

ทำได้ตลอดทั้งปีเลย จะทำเก็บไว้ จะทำไปฉายกันเอง
เอาไปดู ผมทำเรื่องมูลนิธิบุหรี ผมก็บอกว่าทุกอย่างมัน
มีทางที่จะสื่อสารกัน หลักการ RCN ที่อาจารย์ประเวศ
ให้ไว้ คือ research-communication-network เราใช้
แล้วทำให้การขับเคลื่อนของเราสำเร็จมาก ผมมาที่มีความ
ความสุขทุกที เพราะได้เห็นคนที่ทำงานคิดอย่างเดียวกัน
ทำให้เรามีกำลังใจ แต่ก็พบคนกลุ่มหน้าเดิมๆ ทั้งนั้น
เราไม่ได้พบคนกลุ่มใหม่ๆ ยังไม่ได้ขยายออกไปนัก
เพราะฉะนั้น ผมคิดว่าเรามีศักยภาพ เรามีองค์กรต่าง ๆ
ทั้งองค์กรทางดิ่งที่มีอำนาจ มีงบประมาณ ในฐานะสื่อมวลชน ผมบอกว่าเนื้อหาของ
สื่อมันมีเยอะ โทรทัศน์มีเป็นร้อยสถานี ทั้งเคเบิลทีวี ยูบีซี ดาวเทียม แต่เราต้อง
กล้ารุกออกไป ต้องใช้การสื่อสารสาธารณะให้มากกว่านี้ สมมติเราเห็นคลอง
สกปรก เราต้องการให้น้ำใส เราก็มองคลองสกปรก ซึ่งเราต้องยอมสูญเสีย อาจจะถูก
หนามตำ เสี้ยนตำ กระจกบาด ก็ต้องยอมเข้าไปสู่ปัญหา พื้นที่ของปัญหามีอยู่
เยอะแยะ ในขณะที่เรานั่งคุยกันนี้ มีการสื่อสารอีกนับเป็นล้านๆ ที่พูดกันแต่เรื่อง
ความทุกข์ทั้งนั้น นำไปสู่ในทางที่เลวร้ายทั้งนั้น ทำไมเราไม่เข้าไปใช้เป็นพื้นที่
ทำงานล่ะครับ เอาจิตอาสาที่มีอยู่มาตั้งเป็นอาสาสมัคร เข้าไปในเน็ตที่มันฮิตมาก ๆ
เพราะเขาชวนเขาอยู่ในโลกส่วนตัว ไม่ได้อยู่ในที่สาธารณะ เพราะฉะนั้น เข้าไปใน
โลกส่วนตัวเขาเลย ผมคิดว่าการกระทำอย่างนี้เท่านั้นแหละที่เราจะทำได้ ❀

อรสม สุทธิสาคร : นักเขียนสารคดี

ขอพูดในนามของคนที่มีต้นทุนทางสังคมที่ติดลบ คือทำงานในโลกคนที่
ไร้อิสรภาพ จากที่ได้ไปเห็นได้สัมผัสมา มีความรู้สึกว่ามันมีสิ่งดีๆ จิตสำนึกที่ดีในที่
แบบนี้เหมือนกัน เช่น ในโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ก็พบว่า ที่สมเด็จพระเทพฯ ท่าน
ทรงทำห้องสมุดพร้อมปัญญาแล้วมติชนไปพัฒนาต่อยอดนั้น สิ่งหนึ่งที่ประทับใจคือ
เรื่องจิตสำนึก จิตสาธารณะ จิตอาสาต่างๆ ที่เกิดขึ้น อย่างการที่ให้นักโทษหญิงไป
ทำประโยชน์ด้วยการอ่านหนังสือให้เด็กตาบอดฟัง อย่างนี้มันก็เป็นการกระตุ้น
จิตสำนึกให้เขารู้สึกมีคุณค่ามากขึ้น เป็นความภาคภูมิใจแล้วก็ก็เป็นสิ่งที่ดีมาก หรือ
การที่ผู้ป่วยบางคนซึ่งหายดีแล้วแต่ว่าเหลือร่างกายแค่ครึ่งหนึ่ง ใช้ชีวิตอยู่บนรถเข็น

เมื่อหายดีแล้วด้วยความเมตตาของหมอที่นั่นก็ให้โอกาสเขาไปช่วยไปดูแลผู้ป่วยคนอื่น หรือผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายบางคนที่ยังอยู่ในสภาพที่ช่วยตัวเองได้ก็ให้ไปขัดห้องน้ำ คือมีความรู้สึกว่า สิ่งเหล่านี้มันช่วยเยียวยาตัวเขา เขารู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า ในขณะที่ต้นทุนชีวิตติดลบ หรือบางที่นำเรื่องจิตอาสาไปใช้กับเด็กซึ่งกระทำความผิด โดยให้เด็กที่มีจิตสำนึกดีไปเล่นดนตรีเปิดหมวก ไปช่วยสร้างบ้านให้กับตายาย ไปดูแลซีดีซีดีให้ตายายในสถานคนชรา หรือว่าให้ไป

ลอกโคลนจากดินถล่มที่อุตรดิตถ์ คนเหล่านี้หลายคนเขามีจิตสำนึกสาธารณะ มีจิตอาสา ถ้าเราทำให้เขารู้สึกถึงคุณค่าในตัวเองได้ เขาจะไม่กลับไปทำความไม่ดีอีก สังคมจะปลอดภัยขึ้น เป็นการใช้ความดีคืนคนดีสู่สังคมอีกด้วย ❀

บันทึก สุกกิจศิลป์ : เครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

เป็นการเล่าเรื่องที่ทำในบริษัทของตัวเอง บริษัทผมอายุหน่อย เดือนหน้าเพิ่งจะครบขวบปี มีสต๊าฟ ๘ คน กำลังจะเพิ่มอีกเท่าหนึ่ง ผมดำเนินธุรกิจเหมือนเป็นชีวิตของตัวเอง ดังนั้นในองค์กรผมจะคุยกับทุกคน ไม่มีแม่แต่คนเดียวที่ผมจะไม่ทราบเรื่องชีวิตเขา ครอบครัวเขาพี่น้องเขา สุขทุกข์ของเขา สิ่งที่ยากมอบให้ทุกคนคือ ทุกชีวิตไม่มีอะไรเป็นไปไม่ได้เลย เป็นไปได้หมด และไม่มีข้อยกเว้นด้วยตัวอย่างคนขับรถผม ก่อนหน้านั้นทำงานที่ร้านอาหาร ผมจะพูดกับเขาเสมอว่า เริ่มงานกับผมด้วยการเป็นคนขับรถ แต่ไม่ใช่จบชีวิตด้วยอาชีพขับรถนะ อยากพัฒนาไปเป็นอะไรเป็นเลย ผมให้พนักงานทุกท่านเรียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่างๆ ด้วยบรรทัดฐานของบริษัทคือ ทุกชีวิต ทุกตำแหน่งงานเท่ากันหมด เราก็จะให้เรียนทุกคน ในคอร์สก็จะมีคุณพ่อผม ลูกผมด้วย พนักงานด้วย ก็สนุกกันใหญ่ คนขับรถเอารูปตัวเขาไปอยู่อวกาศ เขาทำแล้วก็มีความสุขขึ้นใจ เรื่องที่ทำจึงมีทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว ในเชิงธุรกิจผมคิดว่าทุกคนมาทำงานในองค์กรก็มุ่งเรื่อง

รายได้และแสวงหาผลกำไรเหมือนกัน จะต่างจากที่อื่นบ้างคงเป็นเรื่องค่าคอมมิชชั่น ที่นี้ไม่มีพนักงานคนใดไม่ได้รับคอมมิชชั่น ที่บริษัทผมพนักงานบัญชีก็ได้ พนักงานขับรถก็ได้ แม่บ้านก็ได้ เพราะผมคิดว่าความสำเร็จเกิดจากทุกตำแหน่งงาน ผมจะมีผู้จัดการบัญชีเข้าใหม่ เขาก็ชอบเรื่องอย่างนี้ บางคนบอกว่าเพราะเป็นบริษัทตั้งใหม่เลยเอาเรื่องแบบนี้มาล่อคนหรือเปล่า ผมยืนยันได้ว่าผมทำชั่วชีวิตครับ ❀

สมลักษณ์ หุตานุวัตร : เครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

เรื่องแรกที่ยากเสนอคือ “ความดีแนวรุก” ขอให้ทุกท่านตระหนักถึงการทำความดีแนวรุก เรื่องที่สอง คือความกล้าหาญทางจริยธรรมในเรื่องของการทำความดี เรื่องที่สาม ขอให้ตระหนักในเรื่องการแสดงออกเรื่องความถูกต้องต่อสาธารณะ เรื่องสี่ คือการเป็นพลเมืองที่มีอิสระ ไม่ยอมตกเป็นผู้ถูกอุปถัมภ์หรือซื้อได้ง่ายๆ มีอิสระในการตัดสินใจ เรื่องที่ห้า คือการยอมรับความแตกต่าง ซึ่งไม่ใช่ความแตกแยก ซึ่งพลเมืองที่เป็นอิสระจะไม่หลงกลเรื่องนี้ เรื่องที่หก การลดอัตรา เป็นสิ่งสำคัญของการทำงานรับใช้สังคมและการประสานประโยชน์ ❀

นพ. พลเดช ปิ่นประทีป : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

ผมขอสรุปประเด็นของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศไทยหัวใจมนุษย์อย่างนี้ว่า จริงๆ แล้ว นี่ก็คือการจัดการไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน ดีขึ้น สมดุล ต่อเนื่อง **ประเด็นแรก** คือ การค้นหาตัวอย่างที่ดี แบบ ๔ กรณีศึกษาที่นำมาเสนอนี้ ตัวอย่างดีๆ คนดี เรื่องดี ที่เราพยายามรวบรวมกัน ผมคิดว่าเรามีเต็มไปหมดเลย ทั้งเกิดจากการบอกเล่า จากการไปดู ไปวิจัย ผมคิดว่ามีอยู่ทั่วทุกจังหวัดและแต่ละจังหวัดมีมากทั้งนั้น เป็นของจริงที่มีอยู่แล้ว รอกการสื่อสาร รอกการขับเคลื่อนต่อขยายผล **ประเด็นที่สอง** คือ การจัดการ ในแง่ตัวคนผู้มีจิตใจอาสา จากจุดเล็กๆ บิ๊กแบงได้ ทำสิ่งเล็กๆ หัวใจที่ยิ่งใหญ่ ตรงนี้จำเป็นต้องมี

การจัดการในเชิงเครือข่าย ในเชิงระบบฐานข้อมูล ระบบการสนับสนุน ฉะนั้น ประเด็นนี้ต้องคิดถึงเรื่อง ของ “คน คือ ผู้มีจิตอาสา” และ “กลไก” ที่จะช่วย เชื่อมโยงคน ข้อมูล และการสนับสนุนต่างๆ ในพื้นที่ **ประเด็นที่สาม คือ การจัดเวทีในพื้นที่** แบบที่ สช. และ พันธมิตรจัดนี้ น่าจะมีระดับชาติและระดับพื้นที่ใน จังหวัดต่างๆ ด้วย มาเล่าเรื่องดีๆ และขยายผลออกไป ทำให้จิตใจดีขึ้น มีกำลังใจ เกิดแรงบันดาลใจใหม่ๆ เกิด ไอเดียใหม่ๆ เวทಿಯ่างนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับ

หน่วยราชการด้วย แต่ต้องให้ประชาชนเป็นคนจัด ภาคประชาชนจัดเองได้ถ้ามีการ สนับสนุนที่ดีและมีการผลิตสื่อต่างๆ ที่ดี **ประการที่สี่ คือ การมีศูนย์หรือจุดเรียนรู้ เรื่องนี้** เป็นตัวอย่างของจริงที่สามารถเดินไปดูได้ ต่อไปอาจจะจัดทัวร์ความรู้แบบนี้ ทัวร์คุณธรรมความดีในที่ต่างๆ เช่น ในโรงพยาบาล เทศบาล ชุมชน บริษัท หน่วยงานต่างๆ **ประเด็นที่ห้า คือ การสื่อสารความดีสู่สาธารณะ** ทั้งทีวีสาธารณะ ทีวีราชการ และเดี๋ยวนี้มีสื่อที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ในระบบพกพา ทีวีดิจิทัล วิทยุชุมชนต่างๆ **ประเด็นที่หก คือ การสนับสนุน** ทั้งโดยหน่วยงานอิสระอย่าง สช. สสส. พอช. ศูนย์คุณธรรม ราชการ หรืออื่นๆ และต้องไม่ทิ้งกระทรวงต่างๆ ที่เป็น พันธมิตร องค์กรเหล่านี้ต้องทำหน้าที่อยู่เบื้องหลัง คอยสนับสนุนประชาชน โดย ประชาชนเป็นศูนย์กลาง เรื่องนี้ อาจจะมีวงเฉพาะที่จะพูดคุยกันต่อไป ทั้งหมดนี้ น่าจะนำไปสู่การยกระดับประชาชนไปสู่คุณภาพใหม่ ที่อาจารย์ประเวศบอกว่ามัน เป็นกระบวนการสร้างพลเมือง และสร้างความเป็นประชาสังคม Humanized Thailand จึงจะเกิดขึ้น

.....

ปิดท้ายการอภิปรายของเวทีครั้งนี้ คุณแม่ซีคັນสนีย์ได้เมตตาเป็นผู้นำจัด กิจกรรมอันแสนอบอุ่น ด้วยการให้ทุกคนลุกขึ้นยืนจับมือกัน ล้อมเป็นวงกลม ค่อยๆ ใช้สองมือแตะไหล่คนข้างหน้า เสียงเพลงบรรเลงคลอเบาๆ ในขณะที่ทุกมือ กำลังหวัดคนข้างหน้าพร้อมกับความสุขเล็กๆ ในใจ เป็นการผ่อนคลายร่างกาย

และส่งผ่านความรู้สึกดีดีภายในไปสู่กันและกัน คุณแม่บอกว่า...

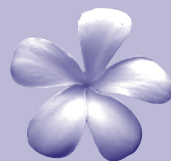
"ขอให้ทุกคนทำงานชั่วชีวิตนี้อย่างมีความสุขเล็กๆ ในใจทุกคน แล้วอย่าเก็บความสุขไว้คนเดียว ส่งความสุขผ่านมือ ผ่านหัวใจ ไปให้คนข้างๆ ด้วย แล้วตั้งปณิธานว่า เราจะทำให้คนข้างหน้าเป็นสุขและโดยไม่ยึดเยียด จะไม่ทำให้คนข้างหน้าเจ็บปวดเพราะเรา เป็นความสุขเล็กๆ และง่ายๆ ที่เราสามารถมอบให้แก่กันและกัน เวลาที่ ณ ที่แห่งนี้ ไม่มีเพศ ไม่มีวัย ไม่มีชนชั้น มาเป็นตัวปิดกั้นความสุขเล็กๆ ของเรา ทำไปไม่คิดเอาบุญคุณ เปลี่ยนจากบุญคุณเป็นขอบคุณ การทำงานด้วยหัวใจของมนุษย์เราจะไม่เอาบุญคุณคนที่อยู่ข้างหน้าเรา แต่เราขอบคุณว่าเพราะมีเขาเราจึงมีความสุข เมื่อคนข้างหน้ามีความสุขเรายู่ข้างหลังก็ได้รางวัลแล้ว คอยดูนะ อาจารย์โคทมจะเป็นหนึ่งในแม่ปูที่จะให้ทุกคนเดินได้อย่างอิสระ พี่นจะช่วยทำสื่อดีๆ ที่ทำให้เด็กๆ เป็นดอกไม้บานในแผ่นดิน ออกมาอยู่ในพื้นที่ที่มีรายการอย่างทุ่งแสงตะวัน หลังจากนั้น ทุกคนก็หันหลังกลับแล้วนวดคืนคนที่อยู่ข้างหลัง นวดคืนให้กัน เปลี่ยนบุญคุณเป็นขอบคุณ กลับไปจากตรงนี้ อยากให้คนทุกคนบอกรักกับคนที่อยู่ในบ้านของเรา ขอให้คนที่อยู่ในบ้านของเรามีความสุขอย่างนี้ ก่อนจากกัน พนมมือขอบคุณกัน และขอให้ทุกคนทำงานอย่างมีความสุข"

นั่นคือวิถีแห่งการให้ ที่ข้างเรียงบ่ง่ายและงดงามเหลือเกิน... 🌸

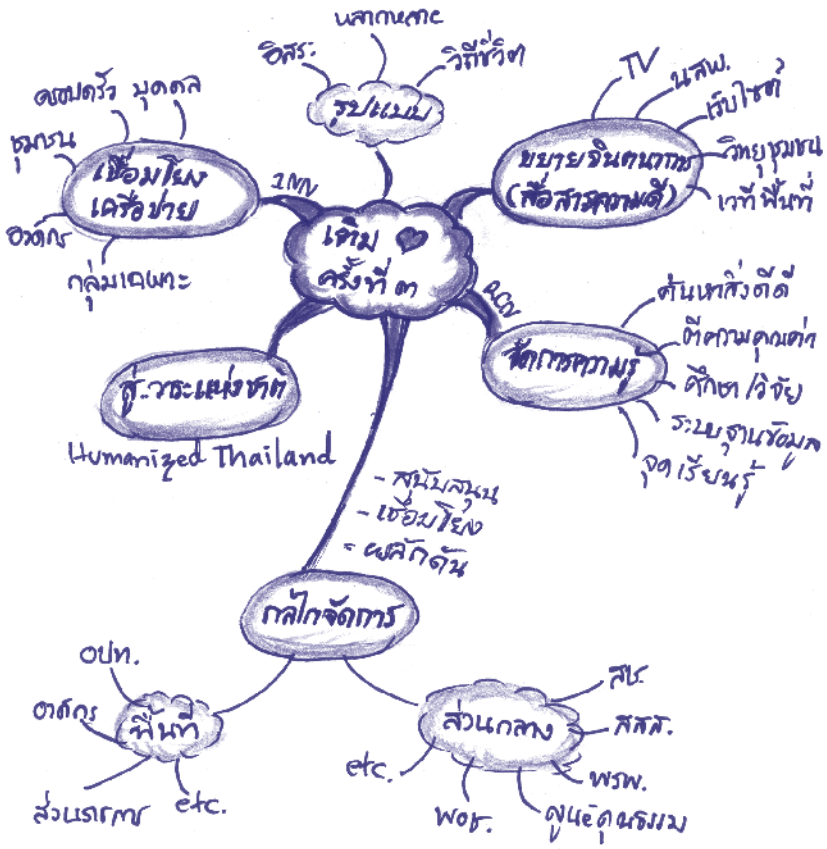

ต้นร่างความคิด

(จากเวที)

ต้นร่างความคิด (จากเวที)

ก้าวต่อไปหัวใจมนุษย์ :

ศ. นพ. ประเวศ วะสี

ก้าวต่อไป หัวใจมนุษย์ :

ศ. นพ. ประเวศ วะสี

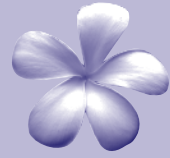

จากกรณีศึกษา สะท้อนสิ่งที่ผมพูดเสมอว่า เราต้องการการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน ๓ ระดับ คือ ระดับตัวตนของเรา (personal transformation) เราสามารถเปลี่ยนแปลงไปเป็นคนที่มีอิสรภาพ ตัวอย่างที่ดีที่วังแดง คือ ไม่ใช้การบังคับ เน้นการให้อิสระ เน้นการเรียนรู้ การเชื่อมโยงกันด้วยความสมัครใจ และคนจะมีความสุข มีความสร้างสรรค์ มีการเรียนรู้เกิดขึ้นอีกระดับ คือ social transformation เห็นชัดเลยว่า สังคมในองค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยไม่ใช้อำนาจ ใช้ความรัก ใช้การเรียนรู้ จริงๆ แล้วนี่เป็นอุดมการณ์ทางศาสนาที่คนอยู่กันด้วยความรัก ด้วยการเรียนรู้ คำว่าสงฆ์ หรือ สังฆะ แปลว่าชุมชนการเรียนรู้ ขอคุณกรณีศึกษาวังแดง นามะเพือง รพ. ละงู และที่อื่นๆ ที่ทำให้เรามีตัวอย่างให้เห็นว่าเป็น social transformation นั้นเป็นอย่างไร ผู้คนมีความสุขอย่างไร สร้างสรรค์อย่างไร

ไมเคิล แองเจโล เขาเป็นผู้มีชื่อเสียงที่สุดในโลก ที่สามารถสลักหินอ่อนออกมา เวลามีคนไปชื่นชมไมเคิล ท่านพูดว่า สิ่งที่ดีที่สุด เหล่านี้มันมีอยู่แล้ว มันอยู่ในก้อนหิน มันดีนรนที่จะออกมาอยู่แล้ว ท่านไม่ได้ทำอะไร ท่านเพียงแค่ไปเปิดและให้มันออกมาแค่นั้น ฉะนั้น ที่เรากำลังทำกันอยู่นี้ คือศักยภาพ ความดีที่มันมีอยู่ทั่วไปหมด และมันดีนรนจะออกมา เพราะฉะนั้น พูดเรื่องการจัดการ คือจัดการให้ตัวท่านออกมา และให้มันเชื่อมโยงกัน การพัฒนาคือการเชื่อมโยงสื่อสารกัน ที่สำคัญคือ การสื่อสารด้วยศิลปะหรือโดยศิลปิน มันไปได้กว้างมาก ถ้าโดยวิชาการ มันไปได้แคบได้น้อย แต่ก็มีความจำเป็น แต่ถ้าโดยศิลปะ มีการแสดงดี ๆ มีภาพยนตร์ดี ๆ จะไปได้ไกลและลึกซึ้งกว่า เพราะฉะนั้น หลายท่านพูดถึงการสื่อสารเรื่องนี้ น่าจะมีการประชุมกรอบ คิดเรื่องยุทธศาสตร์การสื่อสารอย่างเดี่ยวเลย

ก็จิตใจที่ได้ฟังเรื่องต่างๆ และจิตใจที่ได้ฟังข้อเสนอแนะวิธีการที่จะทำงานร่วมกันต่อไป และเราก็มีความเชื่อมั่นว่า การเรียนรู้ร่วมกันโดยไม่ยึดมั่นทางใดทางหนึ่ง โดยเฉพาะต้องเป็นพหุนิยม มันมีหลายๆ ทาง โคทมพูดเรื่องปุ้มไปหลายๆ ทาง คือบ้านเมืองพัฒนามามาก มันไม่เหมือนครั้งโบราณมันเป็นเอกนิยม มันคงไม่เข้ากับในปัจจุบัน ถ้ามีพหุนิยมหลายๆ ทาง ไปต่างๆ กัน ขอให้เรียนรู้ไปด้วยกัน และร่วมกันขับเคลื่อนต่อไปนะคะ

เครือข่ายความดี :

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวที

๑. ศ. นพ. ประเวศ วะสี	ประธานการประชุม
๒. นพ. อัมพล จินดาวัฒนะ	เลขานุการ
๓. แม่ชีคันทน์สหายี เสถียรสุด	เสถียรธรรมสถาน
๔. นพ. มงคล ฦ สงขลา	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๕. ดร. เสรี พงศ์พิศ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๖. นพ. พลเดช ปิ่นประทีป	สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
๗. คุณสุธาสินี เพชรคุ้ม	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
๘. ครุสุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๙. คุณกัญญารัตน์ จิรจินดา	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๑๐. รศ. ดร. โคทม อารียา	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สป.)
๑๑. รศ. จิราพร ลิ้มปานานนท์	คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๒. ครูชบ ยอดแก้ว	สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา
๑๓. นพ. ชูฤทธิ์ เต็งไตรสรณ์	กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์- ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
๑๔. คุณดวงพร อัจฉรัตน์	ประชาคมสุขภาพจังหวัดชัยนาท
๑๕. คุณเทพศิริ สุขโสภา	ศิลปินนักวาด นักเขียน
๑๖. คุณสุภาพ หริมเทพาธิป	นิตยสาร BIOSCOPE
๑๗. คุณณัฐจักรจง เดชวิริยะชาติ	ศูนย์คุณธรรม
๑๘. คุณอรสม สุทธิสาคร	นักเขียนสารคดี
๑๙. คุณนิรมล เมธีสุวกุล	บริษัทป่าใหญ่ครีเอชั่น จำกัด
๒๐. คุณบัณฑิต ศุภกิจศิลป์	เครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคมและ สิ่งแวดล้อม (SVN)
๒๑. รศ. ดร. บุญยงค์ เกศเทศ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๒๒. นพ. บุญเรียง ชูชัยแสงรัตน์	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี
๒๓. ดร. ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์	บริษัทแพนไบเทค จำกัด
๒๔. คุณสมหญิง สายธนู	มูลนิธิสตอรี่-สุขภาพดีวงศ์
๒๕. นายยงยุทธ สงวนชนม์	สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพ- โรงพยาบาล (พรพ.)

๒๖. คุณพงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านสื่อมวลชน
๒๗. คุณวิภาวี พงษ์ปิ่น สื่อมวลชน
๒๘. คุณมาริษา เนตรใจบุญ เครือข่ายกำลังใจ
๒๙. ดร. วณีย์ ปิ่นประทีป มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.)
๓๐. คุณวินัย เมฆไตรภพ บ้านจิตอาสา มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย
๓๑. คุณเอ็หนุ ซื่อสุวรรณ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร-
แห่งประเทศไทย
๓๒. คุณกัลยา เอี้ยวสกุล ประชาคมสุขภาพ ๓ จังหวัดชายแดนใต้
๓๓. คุณสุรสิทธิ์ อิศระสุขโพธิ์ โรงพยาบาลขอนแก่น
๓๔. คุณสมบัติ บุญงามอนงค์ มูลนิธิกระจกเงา
๓๕. คุณกรวิภา ก้อนแก้ว มูลนิธิกระจกเงา
๓๖. คุณศิริชัย สาครรัตน์กุล ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย
๓๗. ศาสตราจารย์สนั่น วุฒิ พันธกิจเอดส์ สภาคริสตจักรในประเทศไทย
๓๘. คุณอารีย์ อารณีย์ มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม
๓๙. คุณสมลักษณ์ หุตานุกวัตร เครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
๔๐. คุณสันติภาพ อินกองงาม สหกรณ์ภาพยนตร์ จังหวัดเชียงใหม่
๔๑. คุณสิน ลือสวน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
๔๒. คุณสุชน แซ่เฮง มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวัน ประเทศไทย
๔๓. ศ. นพ. สุธาย สุนทรภา คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล
๔๔. นพ. สุเทพ เพชรหมาก ศูนย์อนามัยที่ ๕ จ.นครราชสีมา
๔๕. พระสุบิน ปณีโต เครือข่ายออมทรัพย์จังหวัดตราด
๔๖. ดร. สุรณี พิพัฒน์โรจนภมล สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข
๔๗. คุณกาญจนา ทองทั่ว มูลนิธิประชาสังคมอุบลราชธานี
๔๗. คุณม่องศรี อินทสุวรรณ ประชาคมสุขภาพ/เครือข่ายออมทรัพย์จังหวัดตราด
๔๘. คุณนาฏธิชา ชั่วทอง ประชาคมสุขภาพจังหวัดอ่างทอง
๔๙. คุณเอกชัย ทิพยภักดี ศูนย์ประสานงานเครือข่ายเด็กและเยาวชนแห่ง-
ประเทศไทย
๕๐. คุณวิไลวรรณ จันทร์พ่วง ศูนย์ประสานประชาคมเมืองอุทัย
๕๑. คุณยุวดี พานิชวิทย์ บ้านเด็กตาบอดผู้พิการซ้ำซ้อน

๕๒. คุณนิรพงค์ สุขเมือง ประชาคมสุขภาพปัตตานี
๕๓. คุณจงกลณี ศิริรัตน์ มูลนิธิประชาสังคมอุบลราชธานี
๕๔. คุณนันทนวล แป๊ะเจ้าสุข เครือข่ายผู้ติดเชื้อ เขต ๑๑ ภาคใต้ตอนบน
๕๕. คุณแหลมศักดิ์ ขวัญทอง เครือข่ายผู้ติดเชื้อ เขต ๑๑ ภาคใต้ตอนบน
๕๖. คุณสมเกียรติ รัชช์มณี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๕๗. คุณปรารธนา โชติอภิสิทธิ์กุล เครือข่ายความร่วมมือภาคธุรกิจและประชาสังคม
๕๘. คุณวรเชษฐ์ ศรีวงศ์พันธ์ โรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
๕๙. คุณฐานันท์ ใจเย็น ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอด ลำปาง
๖๐. คุณอดิศักดิ์ ยานันไชย ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอด ลำปาง
๖๑. ดช. สรวุฒิ แก้วสาร ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอด ลำปาง
๖๒. นพ. ปวีตร วนิชชานนท์ โรงพยาบาลสงขลบุรี
๖๓. คุณประวิทย์ เขี่ยมแสนสุข หจก.วังแดงเอ็กซ์เพรส กรุงเทพฯ
๖๔. คุณคำกอง อามาตย์มนตรี เทศบาลตำบลนามะเฟือง หนองบัวลำภู
๖๕. คุณหน้าคำง คำแดง ที่วีบุรพา
๖๖. คุณวรรณภา เพชรดี หนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น
๖๗. คุณขวัญชาติ ดาสา สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์
๖๘. คุณณัฐพล พลารชุน Thai PBS
๖๙. คุณอรดา สุกนธสิทธิ์ ซีฟजरชุมชน
๗๐. คุณปิยนารถ ประยูร สื่ออิสระ
๗๑. คุณหนูเพ็ชร แสนอินทร์ civicnet
๗๒. คุณกรรณิการ์ บรรเทงจิตร สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
๗๓. คุณปิตรี จันทรัตน์ อยุธยา สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
๗๔. คุณพลินี เสริมสินศิริ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
๗๕. คุณนันทรา อัศวธีรารกุล สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
๗๖. คุณทีพิชา โปษยานนท์ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
๗๗. คุณณนุต มธูรพจน์ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
๗๘. คุณสิระกาญจน์ มโนทัศน์นท์ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
๗๙. คุณอภิราชย์ ชันธ์เสน สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
๘๐. คุณกรรณก ตันตระกูล สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

๘๑. คุณจุไรรัตน์ โตค่างาม

๘๒. คุณกนกวรรณ นิลปักษ์

๘๓. คุณศิริธร อรไชย

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

